

P U S C E Ļ Ā

Drāma piecos cēlienos.

PERSONAS:

KRASTKALNS, Kalnamuižas arendātors.

AUSTRA, viņa meita.

JĀNIS SALMIŅŠ, Salmiņu saimnieks.

SALMIŅA MĀTE.

DARTE UFER.

ALBERTINE, viņas meita.

ŠMIEDERS, students.

JĒKABS,

PĒTERIS,

DORE,

KĀTE,

SVILUMS,

LEJUPS,

EDĀ, pagasta ziņneša sieva.

} puiši,
 meitas
 Salmiņos.

} saimnieki.

Kāzu viesi.

Darbība norisinās 90-tajos gados. I cēliens — Kalnamuižā,
II., III., IV. un V. — Salmiņos.

PIRMAIS ĒLIENS.

Dārzs.

Vasaras nakts. Meža vīnu apaugusi veranda Kalnamuižā, nokārta krāsainām lampiņām. Uz verandas galds, ap to krēsli. Uz galda lampa, pudeles un glāzes. Papīru stikla durvis oed uz muižas iekšieni. Muižas logi gaiši, bet aizklāti aizkariem. No iekšas dzird reizēm muziku

1. skats.

Krastkalns, Salmiņš, Lejups, Svilums sēd ap galdu.

KRASTKALNS *uz Salmiņu.* Ek, jaunskungs! Ko tad jūs īsti gribat, lai mūsu biedrības darītu?.. Lai viņas mūs visus pataisītu par profesoriem?..

SVILUMS *smej.* Kad profesors ars zemi, tad mēslu vairs nebūs vajadzīgs.

KRASTKALNS. Vai mūsu biedrības nedara diezgan? Visās malās rīko teātrus, koncertus, zaļumu balles, sarīko pat „jūsu“ priekšlasījumu un jautājumu izskaidrošanas vakarus. Sakat, ko tad lai vēl vairāk? *Lej glāzēs alu.*

SALMIŅŠ. Bet trūkst gara, kas dara dzīvu. Trūkst spara lauzties uz priekšu, meklēt jaunus ceļus. Mēs, it kā purva ūdeņi, guļam omulīgi savās ierastās dūņu gultnēs, pieķerdamies trūdiem, un ienīstam visu, kas jauns un sveīgs.

KRASTKALNS. Kamdēļ meklēt jaunus ceļus, ja pa veciem laba braukšana?

LEJUPS. Nu jau Salmiņš mūsu biedrības priekāniecībā. Tagad skriesim uz priekšu kā ar vēja spārnēm.

SVILUMS. Bet vecs sakāms vārds māca: „Kā vējā skrej, kā miets atduņas...“ Piezīdies skolā visādiem nlekiem — grib mūs ar tiem aplaimot. Bet, vai nē, Lejup?.. Neesam vēl tinti dzēruši, ka skriesim katram zēnam līdz.

LEJUPS *loca piekrizdams galou.* Neesam salmi, ko katrs
vējinš var dancināt.

2. skats.

Tie paši. Šmieders.

ŠMIEDERS. Dievs palīdz, kungī! Vai jums nav alus?

KRASTKALNS. Lūdzu, Šmiedera kungs! *Ielej.*

ŠMIEDERS *bramanīgi.* Biju iekšā pie dāmām. Nudien,
esmu beigts — pagalam, ja nedabūšu iemest savu duci krietna
alus kausa. *Dzer.*

KRASTKALNS. Ko tad tie sievieši jums tur nodarija?
Piepilda par jaunu Šmiedera glāzi.

ŠMIEDERS *dzied.*

Ak acis, acis! zilās acis!
Kaut nebūtu jūs redzējis!..

Mana sirds ir vienās liesmās! Vienīgi alus var novērst šīs
briesmas. *Piesit.* Iedzerat, kungī!

SVILUMS. Mums nekāds ugunsgrēks nav jādzēš.

ŠMIEDERS. Dzerat jūs uz labiem miežiem, jo veci ļaudis
saka: „Kas dzer alu, tam aug mieži“.

Dzied.

Kas dzer alu, tam aug mieži
Deviņāmi vārpiņāmi,
Deviņāmi vārpiņām.

Krastkalna kungs! Vīns, meičas un dziesmas dara dzīvi
saldu. Ja mēs dzīvotum pie Reinas, mēs arī dzertum vīnu, bet
mēs dzīvojam savā mīļā Latvijā un mūsu mīļais dzērieniņš ir
alus. Meičas jūsu viesmīlīgā namā dieva devums, un dzies-
mas?.. Latvieši dziedātāja tauta. Tādēļ visu apcerot, mēs
pie gala nākam, ka tas mums būtu par lielu kaunu, ja mēs
še nedziedātum — tik viesmīlīgā namā.

Dzied, izcēlis glāzi.

Sniedz, jaunekli, šurpu ragu!
Pildi ar vīnu man to!
Vīns dara dzērāju lāgu,
Sirds prātu ielīgsmo.

KRASTKALNS. Jūs, studentu kungī, esat gan jautra tauta.
Prieks uz jums noskatīties.

ŠMIEDERS. Mēs zinām likšmot un zinām arī strādāt. Nodzīvo stundas 24 ar biedriem pie alus galda, kriti klāt grāmatu galdam un strādā atkal!

KRASTKALNS. Žēl, ka man nav dēla! Būtu viņu katrā ziņā laidis studēt.

ŠMIEDERS. Jums ir meita, uz kuŗu tēvs var būt lepns.

KRASTKALNS. Ek, meiteņa cilvēks! Tur nav nekā. Paskoloju cik necik, lai nu sēd mājās un, kā mēdz sacīt, gaida preciniekus. Vai tā nav? Pie kaut kāda laist arī negribu. Un tā vēl var notikties, ka viņa paliek beigu beigās par vecu jumpravu.

ŠMIEDERS. Austras jaunkundze — veca jumprava! Nu, Krastkalna kungs! Tad es palieku par vecu stabuli un pakārat mani pie vadža.

SALMIŅŠ *gausi*. Ko jūs saprotat zem vārda „kaut kāds“, Krastkalna kungs?

KRASTKALNS. Ko es saprotu zem vārda „kaut kāds?“ *Salmiņu aplukodams no galvas līdz kājām*. Es saprotu tādus zēnus, kas manai meitai nevar apsolīt pienācīgu dzīvi — stāvokli, to es saprotu. Vai jūs nu zināt?

SALMIŅŠ. Un cilvēks ar sirdi un jūtām nav jūsu acīs nekas?

KRASTKALNS *nicīgi smeļ*. Vai varat likt savu sirdi pusdienai uz galda?.. Un savas jūtas saveŗat uz diega un aiznesat uz krāmu tirgus. Arī tur jums neviens pieci kapeikas par viņām nedos... Kāda ieruna? Vai tad domājat, ka tiem nemaz nav sirds un ka tie nemaz nejūt, kas pasaulē ko sasnieguši, kam stāvoklis un manta?

SALMIŅŠ *nospiesti*. Jā, jums taisnība...

ŠMIEDERS *ar patosu*. Jums visa latvju tauta var pateicīga būt, Krastkalna kungs! Latviešu mācītiem vīriem bieži pārmeta, ka viņi aizmirstot savu tautu, pārejot cittautiešos. Līdz zināmam mēram tas arī bij taisnība. Bet ko viņi tur varēja darīt? Mūsu mācītie vīri bija spiesti iet svešā lēģeri meklēties. Un apprecējuši cittautietes, viņi arī paši, tīri nemanot, pārgāja cittautībā. Tas taču īsti dabiski... Bet tagad — lieta grozās uz labo pusi. Mums rodas tēvi, kas atzīst, ka arī meitām vajag izglītības, un savas meitas skolo. Un pie šiem cienījamiem tēviem piederat arī jūs, Krastkalna kungs! Un jums par godu tukšoju šo glāzi. Sveiki! *Dzer.*

KRASTKALNS. Sveiki, Šmiedera kungs! Pateicos.

ŠMIEDERS. Tagad mums pašiem rodas krietnas jaunavas, tagad var latvju dēli savā pašā tautā sev izmeklēt līgavas. Un viņiem par godu jāliecina, ka viņi to dara ar'. Nupat man viens komilitons apprecēja muižas arendatora, latvieša meitu. Un cik es zinu, tad daudziem latviešu studentiem līgavas latvietes.

KRASTKALNS. Jā gan! Tas ir krietni! Tā vajaga!

ŠMIEDERS. No kādas svētības tas būs visai latvju tautai! Tagad latviešiem radīsies mācītu vīru ģimilijas. Tagad radīsies mums pašiem sava inteliģence. Latviešu vārds celsies godā un slavā!

KRASTKALNS. Protams, katrā ziņā! Un es arī esmu karsti priekš tam. Kamdēļ lai mūs saukā vienmēr par bauriem? Laiks, ka arī mūs mācās cienīt... Uz to mēs tukšosim glāzi vīna. *Ielej.* Nē, cik tas bij jauki „Baltijas Vēstnesī“ teikts par tām svētītām latvju dzimtām! Jā gan! Latvieši iet uz priekšu... lieliem soļiem. Tas ir nenoliedzami. Sveiki, kungi! *Piesīt glāzes un dzer.*

ŠMIEDERS *uz Salmiņu.* Ko tu tāds domīgs, jaunais cilvēks? Kalendāru gudro, ko?... Skāde, ka tevi nedabūju līdz uz Mētraiņi. Tur no tevis būtu iznācis, rau, tāds... puika! *Sit knipi gaisā.* Tur iztaisa zēnus par vīriem! Tur tu nedrīkstētu vis tā degunu nokārt.

KRASTKALNS. Es arī nesaprotu, kas viņam bija par iedomu — tik tālu ticis, mest visu krūmos un sākt arklam pakal staigāt? Vai tad nu viens vien mazturīgs zēns studē? Gan jau būtu izspiedies cauri. Būtu iznācis vīrs! Kas tagad no tevis? Kāda tagad tev nākotne? Māja parādos. Ko tu tur domā izdarīt?

SALMIŅŠ. Bet jūs aizmirstat, ka var būt apstākļi, ka var būt pienākumi, kas stādāmi par visu citu augstāki. Ne vienmēr cilvēks var darīt to, kas viņam patīk un ko viņš grib.

KRASTKALNS. Nu, jā! Ko tur lai saka? Labs dēls tu jau savai vecai mātei esi, to nevar liegt. Labs zēns vispār. Tādēļ man arī tevis žēl, — samaitāji, kā to lai saka? — tīšām visu savu mūžu. *Pret citiem.* Bija viņam arī galva! No-beidza ģimnaziju ar pirmo numuru.

ŠMIEDERS *staigā pa verandu un dzied:*

Ein freies Leben führen wir,
Ein Leben ohne Sorgen...

SALMIŅŠ *pieiet Šmiederam klāt un apķer to.* Vili, kamdēļ tu man neatbildēji uz beidzamām vēstulēm? Vai tā draugs draugam dara?

ŠMIEDERS. A propos! Viegli pateikt, kamdēļ neatbildēji! Pirmajos pusgados, kamēr esj vēl krustdēls, tu gan vari daudz domāt uz vēstuļu rakstīšanu? Lielākais, aizraksta, kur var uz naudu cerēt. Un atbildējis tev jau arī tiku. Ar tevi taisīju izņēmumu. Divi reizes rakstīju.

SALMIŅŠ. Jā, veselās divi reizes vienā gadā! Un ko tad tu man rakstīji?

ŠMIEDERS. Bet saki pats, ko lai tev rakstu? Par paukošanos? Nu, to jau tu zini. Par to jau arī tev rakstīju. Par komeršiem? Nu, to tu arī zini. Der Bursche lebt fidele.

SALMIŅŠ. Vai es tev prasu par paukošanos, vai par komeršiem? Ģimnazijā tu nemaz tāds dzeršanas un sišanās piekritējs nebiji. Tur mums bija citi ideāli... Tu esi ticis, kur tikt mēs abi tik karsti vēlējāmies, pie gaismas avotiem. Varēji man atsūtīt kādu interesantu priekšlasījumu, kādu grāmatu. Es tevi tā lūdzu.

ŠMIEDERS. Viegli pateikt: atsūti kādu grāmatu, priekšlasījumu? Kur lai viņus ņemur? Uz priekšlasījumiem pats laikam reizes desmit pa visu gadu neaizgāju, un grāmatas maksā naudu. Dodi kādu simtnieku līdz, apgādāšu tev grāmatas — vai vezumu.

SVILUMS. Jā, vai Salmiņš nevar dot kādus simtniekus priekš grāmatām? Tad viņš varēs izmācīt visas savas cūkas vāciski.

3. skats.

Tie paši. Austra un Albertīne parādās aiz durvīm; Austra iznāk uz verandas. Albertīne paliek skatoties iekšpusē.

AUSTRĀ. Papu, mama tevi meklē.

KRASTKALŅŠ. Iešu, bērns!.. Dzerat taču, kung!

ŠMIEDERS *pret Austru izcēlis viņa glāzi.* Augstas laimes gavilnieci! Austras jaunkundze, jums jādzer man līdz! *Sniedz Austrai otru glāzi.*

AUSTRĀ. Labprāt, Šmiedera kungs! Kā lai atsakos no savas laimes?

SALMIŅŠ *pieiet Šmiederam klāt un apķer to.* Vili, kamdēļ tu man neatbildēji uz beidzamām vēstulēm? Vai tā draugs draugam dara?

ŠMIEDERS. A propos! Viegli pateikt, kamdēļ neatbildēji! Pirmajos pusgados, kamēr esj vēl krustdēls, tu gan vari daudz domāt uz vēstuļu rakstīšanu? Lielākais, aizraksta, kur var uz naudu cerēt. Un atbildējis tev jau arī tiku. Ar tevi taisīju izņēmumu. Divi reizes rakstīju.

SALMIŅŠ. Jā, veselās divi reizes vienā gadā! Un ko tad tu man rakstīji?

ŠMIEDERS. Bet saki pats, ko lai tev rakstu? Par paukošanos? Nu, to jau tu zini. Par to jau arī tev rakstīju. Par komeršiem? Nu, to tu arī zini. Der Bursche lebt fidele.

SALMIŅŠ. Vai es tev prasu par paukošanos, vai par komeršiem? Ģimnazijā tu nemaz tāds dzeršanas un sišanās piekritējs nebiji. Tur mums bija citi ideāli... Tu esi ticis, kur tikt mēs abi tik karsti vēlējāmies, pie gaismas avotiem. Varēji man atsūtīt kādu interesantu priekšlasījumu, kādu grāmatu. Es tevi tā lūdzu.

ŠMIEDERS. Viegli pateikt: atsūti kādu grāmatu, priekšlasījumu? Kur lai viņus ņemur? Uz priekšlasījumiem pats laikam reizes desmit pa visu gadu neaizgāju, un grāmatas maksā naudu. Dodi kādu simtnieku līdz, apgādāšu tev grāmatas — vai vezumu.

SVILUMS. Jā, vai Salmiņš nevar dot kādus simtniekus priekš grāmatām? Tad viņš varēs izmācīt visas savas cūkas vāciski.

3. skats.

Tie paši. Austra un Albertīne parādās aiz durvīm; Austra iznāk uz verandas. Albertīne paliek skatoties iekšpusē.

AUSTRĀ. Papu, mama tevi meklē.

KRASTKALŅŠ. Iešu, bērns!.. Dzerat taču, kung!

ŠMIEDERS *pret Austru izcēlis viņa glāzi.* Augstas laimes gavilnieci! Austras jaunkundze, jums jādzer man līdz! *Sniedz Austrai otru glāzi.*

AUSTRĀ. Labprāt, Šmiedera kungs! Kā lai atsakos no savas laimes?

SALMIŅŠ. Labvakar, jaunkundze! Novēlu arī no savas puses jums daudz laimes.

AUSTRA. Ā, jūs lai te, Salmiņa kungs! Negribēju jūs nemaz pazīt.

SALMIŅŠ. Vai jau? Nu ja, mūsu laikos viss iet ātri.

AUSTRA. Mans dievs, kur tad jūs dabū redzēt? Nu reiz kā par brīnumu esat mūsu māju pagodinājuši ar savu ierašanos, bet ir tagad mums, sieviešiem, negribat rādīties.

KRASTKALNS. Iesim, meit, māte gaida! *Aiziet līdz ar Austru un Albertīni. Arī Svīlums ar Lejupu aiziet. Pie durvīm Svīlums rāda Lejupam ar pirkstu uz Salmiņu un ļauni smeļ.*

4. skats.

Salmiņš. Šmieders.

SALMIŅŠ *ķerdamies Šmiederam apkārt.* Mīlais brālīt, cik daudz man būtu ko tev sacīt!

ŠMIEDERS *atsvabinādamies.* Kas tie tev uznāk par joniem? Neesmu taču skuķis.

SALMIŅŠ *atlaižas.* Ak, jā!.. Jā!..

ŠMIEDERS. Nu, un kas tavu sirdi tā nospiež, ja driekstu zināt?

SALMIŅŠ. Tu man vairs negribi būt tas, kas tu man agrāki biji.

ŠMIEDERS. Tu esi kā bērns!

SALMIŅŠ. Kā bērns?.. Varbūt... Jā, Vili, es patiesi brīžiem jūtos kā bērns — bezspēcīgs un atstāts bērns.

ŠMIEDERS *staigā un dūc kādu meldiju.*

SALMIŅŠ. Domāju, ka izdarīju gan neprātību, palikdams mājā.

ŠMIEDERS. Zinams, neprātību, kolosālu muļķību!

SALMIŅŠ. Nē, art un sēt ir jauks darbs, to nemaz nevar liegt. Bet visa tā dzīve... Jūtos kā tuksnesī. Varētu skriet un kliegt, meklēt cilvēkus. Bet kur viņi ir? Priekš manis viņu šķ nav.

ŠMIEDERS *nostāj staigāt.* Došu tev labu padomu, kas jau dažam tādā slimībā līdzējis! Tu jau nu esi saimnieks.

SALMIŅŠ *slimīgi smeļ.* Precies!.. Un mani nākošu gadu izsviež dēļ parādiem no mājas laukā. Precies!..

ŠMIEDERS. Tu esi skaists, izglītots zēns. Tad nu būtu joks, ja tu nevarētu nocelt bagātu mātes meitu! Taisi acis vaļā un palūko! Tiksi uz ciņa.

SALMIŅŠ *atmet ar roku.* Ak, ko tur vērts runāt?.. Kas kraukļam medus deva?.. Bez tam esmu par lepmu! Es negribu nekādus upurus.

ŠMIEDERS *uzskata pētoši Salmiņu.* Jaunais cilvēks, kas ar tevi ir?

SALMIŅŠ. Nav nekas. Es tikai bagātu sievu neprecēšu.

ŠMIEDERS. Tu esi mulķis!

SALMIŅŠ. Varbūt arī mulķis. Bet man liekas, ka ar tavu gudrību man varētu iziet vēl mulķīgāki. No sievas žēlastības dzīvot, paldies, par to laipnību! Tas attīsta vīra pašcienību un enerģiju, īpaši, ja sievas tēvs tev katru kapeiku liek krietni paostīt, pirms dod tev saujā... Bet ko tad, ja arī sieva sāk tev vienu dienu šo to pārnest?.. Saki, ko tad?.. Es zinu, ka es tai pašā dienā iešautu sev lodi galvā.

ŠMIEDERS. O! Cik tev lodes lētas!

SALMIŅŠ *pie sevis.* Nē, šito piedzīvot — no sievietes, kuŗu es mīlu, kuŗai es gribētu būt viņas debess, viņas pasaule!.. Un tam jānāk. Tam jānāk kā rudens salnai, kā rudens nāk, — dabiski un nenovēršami!..

ŠMIEDERS. Ak dievs, cik bēdīgi!.. Vai vesela traģēdija!.. Bet es neesmu priekš tādām lietām šovakar disponēts. Man traki gribas dejot. Atvaino tādēļ! Iešu pie dāmām. *Aiziet svilpodams.*

SALMIŅŠ. Ej jel, ej! Kas jautram buršam lai būtu kopīgs ar nospiebtu zemes rūķi? *Aiziet gausi dārzā.*

5. skats.

Albertine Ufer. Dārte Ufer.

ALBERTINE *braucīdama rokām pār seju.* Fui, kā man karsti! *Vēdinās ar lakatiņu.*

DARTE. Tīniņ, tu sasaldēsies, bērns, dabūsi iesnas. Pag, es iznesīšu lakatiņu ietities. *Aiziet.*

ALBERTINE. Tas students man patīk, smalks kavalieris. Cik veikli viņš prot runāt! Un cik dedzīgas acis! Skraida kā dzirksteles. Es gribēju viņam prasīt, vai nava pulveri sabēris savās acīs, ka tā šaudās. *Atlaižas gaļlaicīgi krēslā.*

DARTE. Še tev, meitiņ, segenīte. Ietinies labi cieši, bērns! Tagad auksts nakts gaiss, un tu esi dejodama sakarsusi. *Sedz Albertinei villaini ap kamlešiem.*

ALBERTINE. Ko tu mani tīsti kā lelli! Nevaru to panest. *Norauj lakatu.*

DARTE. Bet, miļā Tīniņ, es jau tevi tikai pieraugu, lai tu nesaaaukstētos.

ALBERTINE. Es pati varu ietīties. *Ietinas.* Kas tas ir, tas jaunais cilvēks, kas ar to studentu te runājās? Viņš man pirmīt tik cieši skatījās virsū. Es prasīju mūsu „freilenci“ Austrai par viņu. Tā atbild: „Labs kaimiņš“. Kas viņš man par labu kaimiņu, nesaprotu. Bet es stipri vien domāju, ka viņš būs iekš manim ieknallējies.

DARTE. Tu viņu nepazīsti?... Brīnums!.. Tas jau tas jaunais Salmiņš. Es viņu pazīstu it labi. Klaus', meit! Ja viņš iekš tevīm ieknallējies, tad ir feini! Tad neko vairāk, tad tikai turi viņu ciet! Tas būtu jauki, ja tu viņu dabūtu par vīru!

ALBERTINE. Kas viņš ir? Kāds skrīvers, kāds skolmeisters?

DARTE. Viņš tagad mājās par saimnieku.

ALBERTINE. Ko, saimnieks tikai!.. Tad viņš var iet uzkārties.

DARTE. Nē, meit, tā tu nerunā! Viņam liela iepirkta māja, liels ābeļu dārzs klāt. Zeme laba. Es tur tās būšanas pārzinu it labi. Ziņneša Eda dzīvo viņam kaimiņos. Tā man visu izstāstīja.

ALBERTINE. Bet viņš nemaz pēc saimnieka neizskatās. Tāds smalks jaunskungs!

DARTE. Viņš ir ļoti skolots, vēl vairāk skolots, nekā dažs skolmeisters vai skrīvers. Viņš jau to skolu cauri gājis, kur tos studentus taisa. Viņš ar gribēja iet studierēt, bet tad nomira brālis un viņam bij jāpaliek par saimnieku. Māte ir veca un viena. Viņš, nudien, zelta cilvēks, pat nedzer. Viņa brālis dzēra, bet viņš neliek brandavīna ne pie mutes.

ALBERTINE. Ja es ko labāku nedabūju, tad nav vērts. Negribu būt nekāda dubļu bridēja.

DARTE. Tā, meit, tu nerunā! Ko tad nu? Apdomā, ka esam tikai rokpeļņa cilvēciņi. Bagātības mums nekādas nav. Kādus prinčus tad tu vari gaidīt?

ALBERTINE. Bet es esmu skaista!.. Un skaistums ir spēks, to es zinu.

DARTE. Jā, meitiņ, bet gadiņi aizskrien, skaistumiņš zūd! Kas tad būs! Skuķiem jau tas mūžiņš ļoti īss. Te tu esi vēl bērns, te jau tevi sauc par vecmeitu. Mēs vēl, tavi vecāki, nomirsim, kas tad par tevi gādās. Tad būs pašai jāpelna maize. Tagad smādē tādu saimnieku, vēlāk būs jāaiziet pie kaut kāda amatnieciņa, tāpat kā man.

ALBERTINE. Bet viņš jau mani vēl nav bildinājis, nav pat ar mani runājis ne vārda. Ko tu gribi no manis?

DARTE. Tu taču sacīji, ka viņš iekš tevim ieknallējies. Kas tur par brīnumu? Viss var nākt, ja tu viņam patīc. Esi tik pret viņu laipna! Laipnība ir labs tīkls, gan pati redzēsi. Skaistums ir ēdmanis, bet laipnība ir lamatas. Nē, meitiņ, ko tad mēs rēķinātum, ja tu viņu dabūtu par vīru! Tad mēs būtum bez rūpēm. Tad arī mums, taviem vecākiem, būtu sil-tāks kaktiņš, kur vecuma dienās piemist.

ALBERTINE. Ach! Štrunt!.. *Atmet ar roku.*

DARTE. Nē, meit, tā nav vis! Klausī vecākus cilvēkus, tie vairāk ko piedzīvojuši.... Es nezinu, meit, vai lai tev to stāstu? Neesmu vēl nekad ar tevi par to runājusi... Redzi, es arī reiz varēju tikt Salmiņos par saimnieci. Šitā jaunā tēvs bija pēc manis ieēdināts, mira pēc manis. Neskaties, ka es tagad esmu tāda — sakritusi. Tad es biju skaista, maziņa, sarkaniem vaigiem, kā roze. Varēju puišus sev ap pirkstiem tītīt. Bet kur tad es? Domāju pa gaisiem. Mūsu jaunais muižkungs man bij ielīdis prātā. Un parādīju Salmiņam pigu. Kā viņš raudāja, it kā izkults bērns, un apprecēja aiz bēdām tagadējo Salmiņa māti. Bet man ar to muižkungu?.. Labi, ka vēl dabūju savu kurpniecību. Gribēju upē lēkt, — slīcināties.

ALBERTINE. Padod tikai man šitādu muižkungu šurp!

DARTE. Ko tu vīriešiem padarīsi? Tiem citas rektes. Ja viņš tevi ar labu paņem, tad ir. Citādi, vienīgi kauns un apsmieklis.

ALBERTINE. Kur viņiem ir tās rektes? Nav vairs vecie laiki. Vajag tikai prast. Bet, rau, tur jau viņš nāk atkal.

DARTE. Tad tik, meitiņ, sapurinies!

6. skats.

Tās pašas. Salmiņš uznāk gausi uz verandu.

DARTE *ļoti laipna.* Lūdzu, lūdzu, Salmiņa kungs, nākat droši! Lūdzu, piesēžat še uz beņķīša. *Pleceļas un dod Salmiņam vietu.* Mana meita Albertīne. Nabaga bērnu kungi tā nomocījuši ar to dežošanu, — grib atluftēties frišā gaisā.

SALMIŅŠ *palocas.* Cienītā jaunkundze!

ALBERTĪNE. Ļoti priecājos!.. Jūs gribat piesēst?.. Lūdzu, lūdzu, veranda liela, mums visiem rūmes.

SALMIŅŠ. Paldies! *Paliek stāvēt.*

DARTE. Ko jūsu mamma labu dara, Salmiņa kungs?

SALMIŅŠ. Jūs manu māti pazīstat?

DARTE. Kā nu nē? Pazīstu ļoti labi. Arī jūs pazīstu. Pazinu jau jūs, kad vēl bijāt mazs puišelis, ķērāties mātei pie lindrakiem. Jūsu māte tad bija braša, dūšīga sieva, tāda — īsta saimniece. Tagad, kā dzirdēju, viņa esot ļoti švaka.

SALMIŅŠ. Vecs cilvēks, ko tur darīt?

DARTE. Visi saka, ka jūs savu māti ļoti mīlojot.

SALMIŅŠ. Domāju, katrs bērns mīl savus vecākus.

DARTE *ļoti mīksti.* Jūs savu sievu arī ļoti mīļosat. Tāds sirsniņš cilvēks!

SALMIŅŠ. Nevaru zināt. Domāju...

DARTE. Jums māte veca un slimīga, jums vajadzētu precēties. Būtu mātei palīgs. Tā jūs māti, nabadzīti, pavisam nomocīsat... Kādēļ jūs neprecāties?

SALMIŅŠ. Vajadzētu jau gan. Vai tad to tik viegli var?

DARTE. Kā nu nevar, jūs jauns, skaists cilvēks? Cik jauka dzīve, kad tāda jauna sieviņa mājās. Ir kas izvada, mājās sagaida, sviedrūs noslauka, mīļi parunā. Jūs laikam meklējat ļoti bagātas.

ALBERTĪNE. Vai tad Salmiņa kungs nevar meklēt? Te jau bagāti skuķi ir ar'. Arendātoru meitas...

SALMIŅŠ *Albertīni uzlūkodams.* Jums, jaunkundze, liekas, asa mēle.

ALBERTĪNE. Ko, vai uztrāpīju?

SALMIŅŠ. Nemaz nē. Meklēt neesmu vēl nekādas meklējis. Bet to gan saku, bagātas sievas es neprecēšu.

ALBERTĪNE *koķeti.* O! Tad jau man ar' cerības!

DARTE *ļoti laipni.* Ja jums mana meita patīk, man, nūdien, nekas nebūtu pretī. Tāds smalks znots. Es būtu lepna.

ALBERTINE *sit, it kā dusmodamās, Dārtei pa klēpi. Māt, mēs ar Salmiņa kungu tikai špāsējamies, un tu tā!*

SALMIŅŠ. *No jokiem kādreiz iznāk nopietnība. Atvainojat, manas dāmas! Grib aiziet.*

DARTE *uzceļas. Iesim ar', meitiņ! Te paliek auksti!*

ALBERTINE *arī uzceļas. Cik labprāt es tagad izlaistu tādu slaiku šleiferi!*

SALMIŅŠ. *Es nekāds deļotājs neesmu...*

DARTE. *Ej, ej, ja Salmiņa kung tevi lūdz!*

ALBERTINE. *Nu, pamēģināt mēs varam. Ieķeras Salmiņam aiz elkoņa.*

7. skats.

Tie paši. Austra.

AUSTRA. *Salmiņa kungs, vai jums nebūtu acumirkli vaļas? Gribētu ar jums parunāt.*

SALMIŅŠ. *Jā, jaunkundze. Pret Albertīni. Atvainojat, — lūdzu.*

AUSTRA. *Albertine, tu man piedosi?.. Gaida, lai Dārte un Albertine ietu projām. Padejo pa to starpu ar kādu citu, tur iekšā jaunkungu netrūkst. Albertine un Dārte slepeni sačukstas un aiziet.*

8. skats.

Austra un Salmiņš.

Brīdi klusums.

AUSTRA. *Tu vairs negribi ar mani tikties.*

SALMIŅŠ. *Kā tā, jaunkundze.*

AUSTRA. *Jau divi nedēļas kopš esmu mājās un tu vēl ne reizes neesi mani apciemojis. Man liekas, tu taisni bēdz no manis. Vai esmu tev ko nodarījusi?*

SALMIŅŠ. *Ko jūs man varētu nodarīt?*

AUSTRA. *Bet kamdēļ tad šitais aukstums, šitā atturība?.. Tu taču zini, ka man tas sāp...*

SALMIŅŠ *uzskata ilgi Austru, tad aizkustināts. Austra, tu zini, cik labprāt es ar tevi satiktos. — Mana vecā rotaļu biedre! Katru vakaru skatos vēl uz Kalna muižu ar smelzdošām tieksmēm sirdī — skriet šurpu pie tevis. Jā, tie bija mani laimīgākie brīži, ko pavadīju kopā ar tevi, un kā es pa-*

teiktos liktenim, ja es varētu kopā ar tevi turpināt jaunības lepnos sapņus. Bet redzi, Austra!.. Man sapņu vietā ir stājusies dzīves īstenība... Redzu, ka mūsu ceļi ir šķīrušies. Un tādēļ mums jātop svešiem.

AUSTRĀ. Jāni, vai es pie tam esmu vainīga? Vai es neesmu pret tevi vienmēr tā pati vecā: „tavs kolēģis draudzes skolā“? Tu, tu ej projām, ne es. Tu esi vainīgs!

SALMIŅŠ. Ne es vainīgs, ne tu, bet apstākļi. Tu vairs neesi tā mazā meitenīte, kam es no draudzes skolas mājā nākot varēju palīdzēt nest grāmatas. Es vairs neesmu tas cerību pilnais ģimnazists, nākamais studiozus, kas varēja comme il faut pabučot tavai mātei roku, ko tavi vecāki izturēja kā savu dēlu. Tagad tu esi bagātā Kalnmuižnieka meita, un es esmu nabags saimnieķelis.

AUSTRĀ. Jāni, cik maz tu vēl mani pazīsti! Ja tu mani pazītu vairāk, tu nevarētu tā runāt.

SALMIŅŠ. Varbūt. Arī tu varbūt manis nepazīsti. Esmu daudz par lepnu, lai neredzētu vajadzību atkāpties pie malas.

AUSTRĀ. Ā, par lepnu! Tā ir cita lieta!.. Viņš ir par lepnu!.. To es nezināju...

SALMIŅŠ. Bet Austra, ko es varu darīt? Esmu ar to, ka paliku mājās, kritis jūsu tēva acīs zem nulles. Viņš mani taisni neieredz un meklē mani ievainot kā vien varēdams. Negribu piedzīvot, ka viņš mani izsviež no Kalnmuižas pa durvīm' laukā, kā kādu uzbāzīgu diedelnieku.

AUSTRĀ. Tad iešu tev līdz.

SALMIŅŠ *spēji sakustas*. Austra!.. Pret vecāku gribu!.. Tu to darītu!

AUSTRĀ. Jā!.. Es to darītu.

SALMIŅŠ. Nē, nē, Austra! Viņi tevi ļoti mīl.

AUSTRĀ. Un es mīlu tevi. Mana dzīves laime man augstāka par visu.

SALMIŅŠ *grūtsirdīgi*. Un kad trūkums un raizes nāks pa durvīm' iekšā, tad mīlestība un laime bēgs pa logu ārā. *Notiekti*. Nē, Austra, tu vēl dzīvi nepazīsti, tu nezini, kas ir nabadzība, ko nozīmē pelēkais grauzējs tārps — rūpes.

AUSTRĀ *nicīgi*. Kad mans tēvs tā runātu, tad es, varbūt, to saprastu, bet no 20 gados veca jaunekļa tas izklausās traki smieklīgi.

SALMIŅŠ. Smieklīgi?... Bet tā tas ir.

AUSTRĀ. Un tas tad paliek jūsu gala vārds?

SALMIŅŠ. Man cita vārda nav. *Aizgriežas.*

AUSTRĀ *smagi.* Tad jau, protams, velti, ka mēs te stāvam un taisām mulķīgus ģimjus. Tad jau tur, protams, nekā neiznāks... *Asi.* Nē, mans kungs! Zinat... Arī es esmu ļoti lepna. Negribu nevienu ar varu pie sevis turēt, vēl mazāk gribu kādam uzbāzties. Tādēļ atvainojiet mani, ka es jūs tik ilgi uzkavēju. *It kā pie sevis.* Tā nu tad ir beidzamā reize, kur kāds vārds top minēts par mūsu agrāko draudzību. Turpmāk mēs būsim viens otram pilnīgi sveši, nē, vēl vairāk! Viens otram miruši... *Strauji.* Bet... bet... Ko jūs man darāt!.. *Aizķer seju un steidzas prom.* Lai dievs jums to piedod...

SALMIŅŠ. Austrā!.. *Grib Austrai pakaļ steigties, bet pēc pāris soļiem apstājas.* Nē!.. Un tomēr tā ir labāk! Man jābūt vīram. Man jābūt stipram. Viņa ir augusi citā dārzā. Salmiņos viņa noniktu kā purva zemē pārstādīta puķīte. Tas būtu grēks no manas puses. Viņa pate tagad neapzinās, ko tas nozīmē. Bet es to zinu.

9. skats.

Salmiņš. Albertine.

ALBERTINE. Ak, tad tā! Tad tā!.. Viens kungs mani uzaicina uz deju. Gaidu, gaidu, — mans kavalieris amizierējas ar citu jaunkundzi, mani pavisam aizmirsis... Nu ja! Nevaru jau par ļaunu ņemt... *Arendātorā meita...*

SALMIŅŠ *atmostas it kā no miega.* Atvainojat! Bet kā redzat, tad esmu viens pats. Amizējos pats ar sevi.

ALBERTINE. Cik ilgi? Nupat viņa aizgāja. Jā, jā! Bagāta un smuka! Tas velk.

SALMIŅŠ. Bagāta un smuka... Tas velk... *Rūgti.* Tas velk gan! Tas vilka tik stipri, ka satrūka pat visas saites.

ALBERTINE *pie sevis.* Ko viņš tur muld?... *Dikti.* Vai tad nu nāksat?

SALMIŅŠ. Atvainojat! Man šovakar bēres. Un bērēs, kā zināt, nemēdz dejot.

ALBERTINE. Ak, ko nu? Kas par niekiem?... Tagad patlaban tāds smuks valcers. Iesim!.. Jūs man esat solījuši. *Ieķeras Salmiņam elkonī un ievelk viņu namā.*

Austra Šmieders.

AUSTRA *iznāk uz verandas dziļi nopietna un it kā no Šmiedera vairīdamās.*

ŠMIEDERS *uzbāzīgi laipni.* Tā nevarat vis teikt, jaunkundze. Mūsu nabaga mūzas dēla liktenis arī dažkārt pelēks un ass, kā tāda nebalināta pakulu drēbe. Tu guli savās grāmatās, nu brīnums, kā jaunais vīns, šitā iesprostots, izsit spundi un kūso pāri. Jaunībai jāiztrako.

AUSTRA. Jā, jādabū plīks pakaussis, mācīta vīra zīmogs.

ŠMIEDERS. Bet jaunkundze, arvien mēdz būt, ka no šitiem krietni uzdzīvotājiem studiju laikā, iznāk vēlāk, kad izstudējuši, vislabākie un priekšzīmīgākie laulātie vīri un ģimenes tēvi.

AUSTRA. Saprotams! Pēc pārļautām aukām un negaisiem laulība ir ļoti laba osta, kur iebrukt dragātiem ziemeļpola meklētājiem.

ŠMIEDERS. Jūs esat šodien ļoti asa, jaunkundze, — asa un netaisna! Ja jūs būtu tāds nabaga mūzas dēls, esmu pilnīgi pārliecināts, ka jūs tāpat pārcirstu reizēm pār šņori.

AUSTRA. Būšu visā drīzumā mūzas meita, un zinu, ka necirtīšu pār šņori.

ŠMIEDERS. Kā, mūzas meita?

AUSTRA. Studēšu.

ŠMIEDERS *pārsteigts.* Jūs... studēt? Austras jaunkundze! Tas nevar būt!

AUSTRA. Kamdēļ tas nevar būt? Tas var it labi būt. Un tas būs. Jaunnedēļ braukšu uz Jelgavu un tad prom uz ārzemēm.

ŠMIEDERS. Mans dievs! Kā var tādu pārspilētu ideju maz ieņemt galvā?

AUSTRA. Vai šitā ideja pārspilēta — nezinu, bet galvā man viņa ir.

ŠMIEDERS. Tas ir gan! Tas ir gan! Nevaru to ticēt, nevaru to nemaz iedomāties! Un tēvs jums to atvēl?

AUSTRA. Kamdēļ lai viņš to neatvēlētu? Viņam būs studēta meita.

ŠMIEDERS. Nē, nē!.. Nu, kas jums nekaitēja tāpat? Ziedēja kā puķīte lecekli zem glāzes, aizsargāta no visām ļaunām vētrām un negaisiem.

AUSTRA. Bet es negribu kā puķīte ziedēt leceklī zem glāzes. Es arī gribu censties pēc „augstiem, daiļiem, svētiem“ mērķiem. *Ar ironiju.* Šmiedera kungs, es izpildu tikai jūsu vēlēšanos. Gribu būt tautu meita, kas var cienīgi nostāties krietnajiem tautas dēliem blakus.

ŠMIEDERS. Bet jūs taču esat skolota, esat pat ģimnaziju beigusi. Tas taču priekš sievietes augstākais izglītības pakāpiens. Ko tad jūs vēl gribat? Kas pārāk par to, tas ir no ļauna. Kas tur notiks? Jūs... jums būs grūti atturēties svešiem vējiem un iespaidiem. Tie jūs samaitās.

AUSTRA. Domāju, ka esmu diezgan pieaugusi un sagatavojusies, ka spēšu svešos iespaidus panest. Un beigu beigās... nevaru liegt: — esmu no „tiem vējiem“ jau tagad tā drusku appūsta. Man viņi nemaz tik ļauni neizliekas.

ŠMIEDERS. Nē, nē! Šitā ideja! Jūs gribat pazaudēt savu sievietību!.. Runāšu ar jūsu tēvu. Viņš nedrīkst jums to atvēlēt. Teikšu viņam, lai to jums neatvēl ne par ko, jo tad jūs esat pazudusi.

AUSTRA. Runājat!.. Teicat!.. *Aiz durvīm parādās Salmiņš ar Albertīni zem rokas.* Tur nāk jūsu draugs. Viņš droši vien jums palīdzēs, jo arī viņš ieskata, ka sievietes augstākā laime un dzīves mērķis ir: ziedēt kā puķītei zem glāzes. Bet es — par jums smejos. Es iešu savu ceļu, es pati kaldināšu savu likteni, es pati radišu savu laimi. *Iesteidzas namā.*

Priekšskars.

OTRAIS CĒLIENS.

Glīti uzkopts, bet stipri vecs un sašķobījies saimnieku gals Salmiņos. Skatuves dibenā, vidū, krāsns, ar muti kreisajos sānos; pa kreisi no krāsns — durvis uz ļaužu istabu, pa labi — Salmiņu mātes gulta ar lieliem, rūtainiem priekškariem. Skatuves kreisajos sānos dibenā — durvis uz āru, vairāk priekšā — logs ar aizkariem. Skatuves labajos sānos, dibenā — skapis, vairāk priekšā — logs ar aizkariem, Salmiņa gulta un grāmatu plaukts pie sienas. Istabas vidū apklāts galds. Uz galda tēj-kannas, glāzes, cukura trauciņš u. t. t., liela degoša lampa.

Sestdienas vakars.

Salmiņu māte. E da sēd pie galda un ēd.

EDA. Bet Salmiņu māt, es viņus un visas viņu būšanas pazīstu tik skaidri, kā savus piecus pirkstus. Viņiem ir divi tūkstoši uz procentēm. Un meita dabū pusi līdz, kad iziet pie vīra.

SALMIŅU MĀTE. Nu jā! Bet diez kāda tā meita ir? Es viņu nepazīstu. Un šos laikos tie skuķi dažū dažādi. Amatnieka meita... Diez, vai viņa ko prātis no saimniecības.

EDA. Uja, Salmiņu māt! Vai tad es nu ar jums runātu, ja es nebūtu droša? Par to nebēdājat! Es jums saku, meitens uz visām kantēm, — darbīga, iznesīga un lēnīga, kā balodītis, kā dūjiņa. Jūsu dēls jau viņu pazīst.

SALMIŅU MĀTE. Viņš man neko nav teicis.

EDA. Jānis viņu pazīst ļoti labi, ierunājaties tikai. Un prasat, vai viņam tā nepatīk? Viņam tā patīk. Es zinu. Nē, Salmiņu māt, ja jūs gribat, lai jūsu dēls precas, tad lai viņš ņem Uferu Albertīni un citu nevienu. Labāku sievu viņš, nūdien, ir Vāczemē nedabūs. Nauda un labs nators, smuka un jauniņa. Apdomājat, viņai vēl nav 18 gadu. To jūs varēsāt locīt un mācīt pēc sava prāta kā šā pavasara atvasīti. Vecām meitām savi untumi. Bet kas tik jauniņai čibulītei var būt par untumiem? Tā jūs aptekās apkārt un apkārt, kā irbīte. Vai tad nu man būtu kāda vajadzība jums viņu tā ieteikt? Bet jūs man vienreiz par to runājāt. Es teku un daru priekš jums, ko es tik varu.

SALMIŅU MĀTE. Labi, labi, Ediņ! Ed, Ediņ! Tas ir priē sviests... Nu ja, viss jau varbūt būtu ļoti labi, bet ko lai dara? Jāpadomā.

EDA. Es tikai gribu, lai jums būtu vieglāki. Man taču no tā nav nekāds labums. Zinu tikai, ka esmu muti izklabinājusi, pastalas noplēsusi un vairāk nekā.

SALMIŅU MĀTE. Nu jā! Tas jau nu būtu viss ļoti labi, bet ko lai dara? Mums ir dažas tādas maksāšanas, veci parādiņi... Tūkstots rubļu būtu drusku par maz. Jānis ir viens vienīgs mantinieks, liela māja. Tad jau varētu no otras puses arī vairāk ko prasīt.

EDA. Nu, Salmiņu māt, kur tad ir šos laikos tās lielākās bagātības? Labi, kad iedod līdz kādu cūciņu, gosniņu, vairāk

nekā. Vecais Ufers dod bez tiem tūkstošiem rubļiem līdz zirgu un ratus. Viņš teic: „Tiklīdz mana Tīne iet pie vīra, es lieku taisīt tambora ratus un pārku šķimeli.” Jā, un 1000 rubļi nav nemaz tik nieka nauda. Ar 1000 rubļiem var aizlāpīt it labu caurumu. Vai tad nu ar'?... Es domāju, jums to parādu nemaz tik daudz nav.

SALMIŅU MĀTE. Daudz!.. Cik tad nu daudz? Jānis gāja skolā, tēvs bija slims, bija kādas reizes pa kādam simtiņam jāaizņemas. Tagad jau vairs nevienam parādā nepaliekam.

EDA. Te nu bij, Salmiņu māt! Un jūs tikai uz to naudu! Vai tad nu naudu sāksat ēst? Lielāka lieta jau tas cilvēks. Cilvēks labs, viss būs labi. Nebūs cilvēks labs, viss nieki!.. Nauda, nauda! Varbūt, ka vecais Ufers dod arī vairāk līdz. Ko es nezinu, to es nezinu, tur es nevaru nekā teikt... Mīļo Salmiņu māt, vai tad nu man būtu kāda vajadzība tā skriet pie jums un stāstīt pilnu muti? Jūs paši man par to runājāt. Meitens labs, es jums saku, uz visām šņorēm. Es teku un daru priekš jums, ko tik es varu.

SALMIŅU MĀTE. Labi, labi, Ediņ! Ed, Ediņ, nekaunies, tas ir priēš sviests. Lej sev vairāk krējuma klāt, mums krējums naudu nemaksā... Nu jā! Būs jāparunā ar Jāni. Precēties viņam vajaga. Es topu arvienu vecāka. Maniem locekļiem arī gribas vairāk miera. Trīsdesmit gadus jau esmu nesusi to saimniecības nastu.

EDA. Kā nu nē, Salmiņmāt? Ir jau taisnība. Trīsdesmit gadi nav nieka lieta. Un vecums neko nepieliek, vienīgi atņem. *Skatās caur logu.* Bet palicis jau pavisam tumšs, jāšāk taisīties uz mājām. Pārbrauks jūsu dēls un mani rās atkal, ka nāku niekus melst. Kādus niekus es melšu? Un vai tad nu tā bez nekā šurpu skrietu? Teku priekš jums, gādāju priekš viņa. Bet vai tie vīrieši to saprot?.. Nu, jūs jau, Salmiņu māt, mani gan atminēsāt! Man būtu pārs mārciņu žāvētas cūku gaļas vajadzīgs. Laikam Uferi pie manis rīt brauks ciemā. Man nav ar ko viņus pacienāt.

SALMIŅU MĀTE. Pateic, lai viņi kādreiz atbrauc pie mums ar'. Māte man veca paziņa.

EDA. Pateikšu, pateikšu, Salmiņu māt! Man vajadzētu pārs mārciņu cūku gaļas, ar ko Uferus pacienāt. Vai nevarētu dabūt no jums? Naudu gan nepaņemu līdz. Samaksāšu jaunnedēļ. *Salmiņa balss jaužu istabā.* Vai, saimnieks

pāk. Nu, tad: ardievu! Rīt atkal atnākšu. Es jau teku un daru priekš jums, ko es varu. Rīt atkal atnākšu. *Ātri prom pa dārza durvīm.*

2. skats.

Salmiņu māte. Salmiņš.

SALMIŅŠ *ienāk — mētelī un cepurē; garos zābakos; rokās vairāki pakas, kuņas noliek uz krēsliem; novelk virsdrēbes.*

SALMIŅU MĀTE. Mūsu ceļa vīrs mājā gan! Sāku jau bailoties, ka tev nav kāda liksta uzbrukusi, ka tik ilgi paliec projām?

SALMIŅŠ *paņem vienu paku un attaisa to; izņem dažas grāmatas, šķirsta tās un skata.* Cik ilgi tad es biju projām?

SALMIŅU MĀTE. Veselas trīs dienas... Dzeri tēju! Ir silta. Nu jau tā būs izsalis! Runāju, lai velk tēva lielo kažoku. Vai nu nebūtu derējis?

SALMIŅŠ. Man nesalst.

SALMIŅU MĀTE. Kā nu nesalst? Vai tad tu no dzelzs esi?... Tik auksts vējš!.. *Lej tēju.* Dzeri, kamēr silta. Ēdi!

SALMIŅŠ *pēc briža.* Māt, vai tad patiesi tas vajadzīgs, ka man še jāsapūst, kā pie malas atmetam koka gabalam?

SALMIŅU MĀTE. Kā tā?

SALMIŅŠ. Biju Rīgā. Liekas, it kā tu būtu pārcelts citā pasaulē. Kā kūso dzīve! Diena — izdzīvot nedēļas. Satikos ar kādu agrāku paziņu. Viņš tagad students. Kā viņš strādā! Nav viņam augstskola, lai vienīgi izkaltu sev diplomu un tiktu treknā vietā. Viņš studē vārda vispilnīgākā nozīmē — viņš pēta. Kādas tikai viņam nav grāmatas! Un kluss tāds — izklaidīgs, vienmēr domās. Tikai kad uzdabāju viņu runāt par jautājumu, kas viņam tuvs un miļš, kā viņš tad pārvērtās! Kāds spēks un uguns radās valodā... sejā!.. Sarunājām visu nakti. Un aizgāju no viņa kā reibonī! Zinu, tas reizi būs vīrs, kādu mums nav daudz. Un Jelgavā viņš bija vienkāršs skrīverītis kādā kroņa iestādē. Viņam jau 28 gadi...

SALMIŅU MĀTE. Nebūtu dieviņš bijis tik bargs un nebūtu mums paņēmis Krišu, tad jau tu, dēls, arī būtu varējis studēt.

SALMIŅŠ. Domāju, ka arī tagad to varu.

SALMIŅU MĀTE. Dēls, tu vēl neesi izmetis tās domas no galvas laukā! Kā tev tagad tas vairs iespējams?

SALMIŅŠ. Pārdošu Salmiņus.

SALMIŅU MĀTE. Savu tēvu tēvu mantojumu!

SALMIŅŠ. Priekš kam man šis mantojums? Ja sajūtu viņu kā slogu.

SALMIŅU MĀTE. Un es lai eju diedelēt?

SALMIŅŠ. Domāju, pietiks tev arī, Ņem manis dēļ visu! Es kulšos cauri kā varēdams.

SALMIŅU MĀTE. Es no Salmiņiem ārā gan neiešu! Tas, dēls, velti! Esmu te 30 gadus plēsusies un sviedrus lējusi. Te guļ iekšā viss mans mūžs. Un to lai paņem cits, — svešs!..

SALMIŅŠ. Un tu gribi, lai arī es savu mūžu šeit aproku.

SALMIŅU MĀTE. Kas tev nu te vairs par aprakšanu? Tu jau nu esi tam kalpu kalnam pāri. Mums bija jātaisa ēkas, jāplēš jaunie līdumi. Tad nu gan dažbrīd izlikās, ka te būs jāizlaiž beidzamā elpa. Tagad ēkas krietnas, izņemot vienīgi istabu, lauki iekopti un galvenais: māja būs drīz izmaksāta. Tas mazums parādu, tas ir nieks. Dažiem citiem saimniekiem vēl vairāk parādu.

SALMIŅŠ *staigā gaŗiem soļiem.*

SALMIŅU MĀTE. Precies, dēliņ!.. Precies... Varbūt, ka tev ar' ir vienam tā vientulīgi, — grūti. Es, vecs cilvēks, ko es tevi nu daudz saprotu?

SALMIŅŠ. Precies!.. To padomu vien man visi māk dot.

SALMIŅU MĀTE. Tev laba slava! Tu esi jauns un stalts. Tu jau vari ņemt sievu lasīdams. Ņem, kam pārs tūkstošu pūrā līdzī, ka vari nomaksāt parādus un uzcelt jaunu istabu, kas tad tev kaitēs? Kam vēl labāka dzīve, kā tādām pārtikušam saimniekam? Nomaksā laikā maksāšanas un dzīvo kā lielskungs, — ne no viena neatkarīgs. *Pieiet pie Salmiņa, ļoti mīļi.* Dēliņ, vai man nepatiktos tevi redzēt par mācītāju, vai par dakteri? Bet — ko nevar celt, to nevar nest.

SALMIŅŠ *nosēžas pie galda un sāk dzert tēju.* Lai paliek, māte, nerunāsim par to! *Pēc brīža.* Iesauc puišus, lai viņi arī nāk iedzert glāzi tējas.

SALMIŅU MĀTE. Tūliņ, dēls! *Iet pie durvīm uz ļaužu istabu un sauc puišus.*

3. skats.

Tie paši. Jēkabs. Pēteris.

PETERIS *gludi uzsukājies, baltā linu kreklā un svētdienas kamzoli.*

JEKABS *arī uzkopies ar pipi mutē. Māte paņem no gultas pagaloja dziesmu grāmatu, nosēžas pie krāsns, uzliek brilli un lasa.*

PETERIS. Labi gan, saimniek, ka jūs mums šnabi dosat. Esam izsalušies visu dienu uz lauka, ka zobī vien klab.

SALMIŅŠ. No manis gaidīt degvīna?... Nebūs nekā, draugs! Krējumu pie tējas... to tu vari dabūt. *Pielej krējumu.* Nesaprotu, kā prātīgs cilvēks var dzert degvīnu.

PETERIS. Bet viņš silda un uztaisa dūšu...

SALMIŅŠ. Silda, kā sniegs basas kājas, uztaisa dūšu, kā pātaga čigāna zirgu. Nē, draugs, lai dzer tas degvīnu, kas grib sev galu darīt. *Klusāki.* Kas gan bija vainīgs pie mana brāļa piepešās nāves, ja ne degvīns?

JEKABS. Nu, savu glāzīti godam iedzert... neko nekait. Nevajag tikai par daudz.

SALMIŅŠ. Bet kur tad ir noteiktais mērs?... Nē, esmu arī pats dzēris, — gan ne degvīnu. Dzērām alu. Ģimnazijā mums bija īpaši trimpus vakari. Zinu, jo vairāk tu dzeri, jo vairāk tev rodas kārums. Nevaru teikt, ka tev tik ļoti slāptu. Nē, tas stāvoklis, šis reibums, varētu teikt, apmulsums, dzen tevi arvien tālāk kaupt un atkal kaupt pēc glāzes. Un tu dzeri arvienu vairāk, it kā uz derību, uz dzīvību un nāvi. Še tev nu mērs! Nē, kad brālis nomira, tad apņēmos degvīna nekad ir mutē neņemt.

SALMIŅU MĀTE. Jā, dēliņ, lai dievs tev mūžam dotu tādu prātu!

SALMIŅŠ. Piesēžat! Iedzērsim tēju. Tā silda labāki nekā degvīns. Un tad parunāsim par citām lietām. Jēkab, kā tev patīka raksts par dziļaršanu?

JEKABS. Nekas!

SALMIŅŠ. Jā, jā, vajadzēs arī mums izmēģināt.

JEKABS. Varētu jau nu gan.

SALMIŅŠ. Cik labi mums izdevās ar lopbarības skābēšanu! Un citi par mums smējās, ka mēs taisot kompostu.

JEKABS. Grāmatas daudz melš, bet grāmatās arī daudz gudru padomu.

PĒTERIS *paņēmis no galda laikrakstu, lasa.* Nāc manās rokās! Un pieglaudi savu galvu pie manas krūts! Klausies manā sirdspukstēšanā. Nāc!.. Mans apkampiens ir skaists, — kā gavilējošs saules rīts, kas raisa puķēm ziedus vaļā un zeltī pilnas rudzu vārpas. Mans apkampiens ir dziļš, — kā klusa nakts, kas mīļi aptver debesi un zemi... un rada jaunas pasaules... Nāc!.. Un viņš gāja...

SALMIŅŠ. „Pret kalnu“... Nu, kā tev patīk šis stāstiņš?

PĒTERIS *noliek avīzi.* Nezinu, kādas būs beigas.

SALMIŅŠ. Beigas būs ļoti bēdīgas. Jauneklis mirst bēdīgā nāvē, tumšā jumta istabīnā, aiz nespēka un bada. Nē, tā tomēr nevar teikt. Viņš mirst skaistā nāvē, kā varonis. Viņš cīnījās un gribēja uzvarēt. Un kad viņš redz, ka viņa spēki zūd — viņš nebēg un arī nepadodas. Viņš mirst pie savas iemīļotās zinātnes kājām. Kaut visiem būtu tāda mīlestība un izturība!

PĒTERIS. Dod man arī tās beigas.

SALMIŅŠ. Beigas vēl nav drukātas.

PĒTERIS. Kā tad jūs viņas zināt?

SALMIŅŠ. Es?... Es viņas lasīju rokrakstā... Es pazīstu rakstnieku.

PĒTERIS. Nē, kad es zinātu, kā tādus stāstus taista, es arī mēģinātu kādu uztaisīt. Ko var zināt? Varbūt es tiktu dienās liels un bagāts vīrs.

SALMIŅŠ. Nu, kas ir? Pamēģini!

JĒKABS *bāž pīpē tabaku.* Pamēģini gan, Pēter! Ar arklu laukā ir brīnum smuka rakstīšana.

SALMIŅŠ. Nē, Jēkab, tā nu ar īsti nav. Atliekas jau arī zemes arājam pa brīdim vaļas. Cits iet uz krogu, es sēžos pie galda un rakstu.

JĒKABS. Nu jā, jūs...

SALMIŅŠ. Zināt, ko esmu nodomājis? Gribu sarakstīt plašāku apcerējumu par mūsu zemkopju būšanām, tā... pa priekšu vēsturisku pārskatu, tad... tad... nu jā! ar vārdu sakot, visu, kas man izliksies šinī jautājumā svarīgs.

JĒKABS. Un lasīsat tad biedrībā priekšā?

SALMIŅŠ. To jau tā. Bet tas vēl tālu. Krāju tagad vienīgi materiālus. Ceru, ka sarakstīšu ko itin prātīgu. Un likšu tad drukāt.

JEKABS. Ko jūs esat nodatījuši Svilumam? Viņš ņemās sudmalās tā smiet un ķēzīt jūsu jautājumu izskaidrošanas vakarus, ka kauns klausīties.

SALMIŅŠ. Es arī to nezinu. Jau sen jūtu, ka viņš mani ienīst.

SALMIŅU MĀTE *pacel acis no grāmatas.* Vai tas var, dēliņ, būt? Viņš taču mums tuva rada. Tavs tēvs un viņa tēvs bija māsas un brāļa bērni.

JEKABS. Vai jūs to nezināt, saimniece? Rads rada velns.

SALMIŅŠ. Man viena alga, lai viņš trin pret mani zobus, cik viņam patīk, ja viņš nekaitētu vispārīgai labai lietai. Ar to vien, ka mēs mūžīgi dziedam par tautu meitām un kumeliņiem, maz kas panākts. Mums jādzenas pēc plašiem mērķiem, — jārauga pacelt visa mūsu dzīve. Šitie jautājumu izskaidrošanas vakari nu var mums būt no lielākas svētības — noskaidrot un izplatīt jaunas idejas. Es no viņiem sagaidu ļoti daudz. Mums tikai jāiestrādājas.

PĒTERIS. Krogā viņš ņemās svētdien lielīties, ka šaberzīšot jūs miltu miltos, kā šņaucamo tabaku.

SALMIŅŠ. Lai jau berž, ja tikai var vien. Es varbūt pa-berzišu viņu arī gadījumā.

4. skats.

Tie paši. Dārte Ufer.

DARTE *lielā villainē, pātagu rokā.* Labvakar, kungi.

SALMIŅŠ. Jūs, Ufer kundze!

DARTE. Mums notika nelaiمة uz ceļa. Rati iegāja grāvī, un salauzām riteni, — tur, aiz pelēkā akmeņa. Kūlāmies, kūlāmies, kamēr atkūlāmies līdz jums. Es teicu Tinei: es ne par ko vairs tālāk nebraucu — līdz Kalnamuižai, ar tādiem ratiem. Var cilvēks galu dabūt. Es iešu iekšā pie Salmiņa kunga, viņš taču tuvs pazīstams, un palūgšu, vai viņš nevar būt tik labs, mums kaut kā izpalīdzēt, aizlienēt kādu riteni vai savus ratus.

SALMIŅŠ. Albertīnes jaunkundze arī jums līdz! Kamdēļ tad viņa nenāca iekšā?

DARTE. Es jau gan runāju, lai nāk apsildīties, tā nosalusi, — bet viņa neparko! Negribēja pat mani laist. Jūs jau zināt, Salmiņa kungs, meitenes tādas kaunīgas. Jūs — jauns vīrietis... Taisnību sakot, tā jau nevar ar, viņām jāšargās...

SALMIŅŠ. Ak, ko niekus! Ievēdišu tūlī Albertīnes jaunkundzi iekšā. Lai viņa viena pati stāv ārā — tumsā un salst. Iziei ārā.

5. skats.

Tie paši, bez Salmiņa.

DARTE *piegājusi pie Salmiņu mātes, klusi, bet dzīvi sarunājas. Dārtes izturēšanās ļoti laipna.*

PETERIS *uz Jēkabu.* Vai tu ievēroji, kā šī izgājušā jautājumu vakarā lenca saimnieku? Grib to laikam nogūstīt savai meitai.

JEKABS. Es to gan neticu, ka saimnieks to precēs.

PETERIS. Kādēļ ne? Viņa ir skaista.

JEKABS. Bet saimniekam vajag naudas un krietnas saimnieces. Kas šī?.. Tukša mamzelīte...

6. skats.

Tie paši. Salmiņš. Albertīne.

SALMIŅŠ *durvīs, paņēmis Albertīni aiz rokas.* Ķircināties jūs protāt gan, jaunkundze, to godu varu jums dot. Bet tomēr tas neko nelīdz. Iekšā jums jānāk. Mēs padzēsim tēju, apsildīsimies un tad varēsim tālāk runāt.

ALBERTĪNE *diezgan glauni gērbusies.* Bet māt, vai tā nu bij, kā tu teici? Es nezinu, tie vecie cilvēki ir kā mazi bērni. Katrs var viņus pierunāt. *Salmiņš novelk Albertīnei it kā puslīdz ar varu virsdrēbes.* Bet ilgāki par pusstundu es neparko nepalieku. Tad es eju kājām uz Kalnamuižu.

SALMIŅŠ. Labi, labi, ilgāk ne! Jēkab un Pēter, ejat nojūgt dāmām zirgu.

ALBERTĪNE *grasās iet uz durvju pusi.* Bet to nepavisam nē! Tad es ar jums kaujos.

Jēkabs ar Pēteri iziet laukā.

7. skats.

Salmiņš. Albertīne. Salmiņu māte. Dārte.

SALMIŅŠ. Jaunkundze, nav jau vērts! Liekat prātu mierā un paliekat. Ļaujiet man tikai vaļu, gan jau viss būs labi.

ALBERTINE. Jādomā, ka tad viss būs labi! Jā, jā, par daudz labi! Kas jūs, viriešus, gan nepazīst? *Pielet pte Salmiņu mātes un nobučo tai roku.*

SALMIŅU MĀTE *laipna.* Kas par staltu meitu tam vecam kurpniekam! Kā tad tevi sauc, meitiņ?

DĀRTE. Tīni, Albertīni, Salmiņu māt.

SALMIŅU MĀTE. Kādas mīkstas rociņas? Tās nu gan darbiņa nav redzējušas.

DĀRTE. Cik tad nu mums to darbu — mūsu mazā saimniecībā? Kā tur lai rokas sastrādā? Ja dieviņš reiz dos lielāku darišanu, tad jau nu no darba vis nebaidīsies. Nē, nē, par to nebēdājat! Esmu savus bērņus no maza gala uz darbu radinājusi. Viņiem nav no darba ne kauna, ne bailes. Un Tīne mūžam bija tā čaklākā. Saku dažreiz jaunākai meitai, Sapei: „Paņem nēšus un aizej uz upi pēc ūdens.“ — „Nē, nē, mammiņ, Sofijai tas par grūtu, viņa vēl maza, es aiztecēšu pati...“ Un Tīnītei nēši uz kamiešiem un prom uz upmalu.

SALMIŅŠ *pie sevis.* Nē, bet skaista viņa patiesi! To nenoliegs neviens. Man liekas, viņa vispār laba meiča. Tikai tā māte viņu samaitā... *Pieiet pie Albertīnes.* Jūs tur to veco starpā nederat. Jums jānāk pie manis! *Paņem Albertīni pie rokas un ved pie galda.*

ALBERTINE. Nu labi, labi! Iešu! Jūs jau esat par mani stiprāki.

SALMIŅŠ. Sēdēsīm te! *Nosēdina Albertīni un nosēžas pats.* *Glauđa Albertīnes rokas.* Kādas aukstas rokas! Un jūs negribējāt iekšā nākt...

ALBERTINE. Aukstas rokas, karsta sirds. Vai, kā jūs man saspiedāt pirkstus! *Atsvabina roku un lauza pirkstus.* Pag, es spiedišu jums ar'.

SALMIŅŠ *dod roku.* Spiežat!

ALBERTINE *sauķeļ Salmiņa roku un atkal palaiž.* Nē, ne spiedišu vis, man bail.

SALMIŅŠ. Bail?... No kā?

ALBERTINE. Ka jūs nepaliekat dusmīgi.

SALMIŅŠ. Uz jums dusmoties!.. Tad jau drīzāk kāds varētu dusmoties uz puķēm, kas zied jūsu dārzā.

ALBERTINE. Vai, kungs, kā jūs glaimojat! Vai tad es esmu puķe?

SALMIŅU MĀTE. Bet, dēliņ, taču jāparauga vakariņas ciemiņiem! Tūliņ iešu. *Uzceļas.* Man tāda veca galva, visu aizmirst.

DĀRTE. Nekas, Salmiņu māt, nepūlaties nemaz. Gan jau iztiksim. *Uzceļas.* Es ar' iešu jums līdzī. Locekļi palikuši stīvi no tās lielās sēdēšanas ratos, — jāizstaipās.

SALMIŅU MĀTE. Nu, dēliņ, tā kā tavai viešņai nav garš laiks. *Aiziet ar Dārti ļaužu istabā.*

SALMIŅŠ. Nebaidies, māt, gan es par to gādāšu.

8. skats.

Salmiņš. Albertīne.

ALBERTINE. Tā, nu ir jauki! Nu vēl viņas aiziet abas projām.

SALMIŅŠ. Jums atkal bail no manis?

ALBERTINE. Bail?... Nē!.. Bet ko jūs no manis domāsat?

SALMIŅŠ. Jaunkundz, mūžam to vislabāko!

ALBERTINE. Jums, vīriešiem, jau nu gan var ticēt.

SALMIŅŠ. Kas tur ko neticēt?

Brīdi klusums.

ALBERTINE. Nu, runājat taču ko! Jūs solījāties gādāt, ka man nav garš laiks.

SALMIŅŠ. Jā, runāsim gan!

ALBERTINE. Par ko mēs runāsim?

SALMIŅŠ. Ja nav cita ko runāt, teiksim viens otram pasaciņas.

ALBERTINE. Vai tu zini pasaciņu par balto vistiņu?

SALMIŅŠ. Zinu to un zinu arī citas.

ALBERTINE. Par piemēru, vienam tēvam bij trīs dēli.

SALMIŅŠ. Par piemēru... Nu, klausaties! Es jums vienu pasaciņu pastāstīšu. Vai tā jums patiks? Rau, tā!.. Reiz bija lielā mežā maza, maza mājiņa. Un tajā mazā mājiņā dzīvoja brīnumskaista meitene. Viņa bij tik skaista kā tīrs dimanta gabaliņš zelta gredzenā. Bet viņa to nezināja. Jo viņas mazā sirsniņa bija tik nevainīga un tīra, kā rāsas pilīte, kuŗa patlaban no debesīm iekritusi puķes ziedā. Un meitene bija laimīga un jautra, bija pret visiem laba un laipna un tapa no visiem mīlēta un lolota. *Apstājas.*

ALBERTINE. Nu, un tālāk?

SALMIŅŠ. Tālāk?.. Papriekšu jāapdomā. Vai jums daudzi teikuši, ka jūs skaista?

ALBERTINE *smej*. Un tad?.. Kamdēļ jums tas jāzina?

SALMIŅŠ. Tas nav labi — daudzinaāt jauniem skuķiem priekšā, ka viņas skaistas. Tas padara viņas lepnas un augstprātīgas, tas viņas samaitā. Skaistums ir dabas dāvana un nav neviena personisks nopelns. Tamdēļ ar savu skaistumu lepoties nav arī nevienam ne mazāko tiesību.

ALBERTINE. Bet es jau nemaz neesmu skaista! Vai es esmu skaista?

SALMIŅŠ. To es jums nesacišu.

ALBERTINE. Tad jau saprotama lieta, ka jūs mani neatrodāt skaistu.

SALMIŅŠ. Nē, to es jums neteikšu un neteikšu. *Aizķer rokām muti.*

ALBERTINE *dziedādama*.

Bet teikt es to jums neteikšu,
Cik karsti es jūs mīlu,
Ka visu savu dzīvību
Jums atdotu par ķīlu.

SALMIŅŠ *klusē*.

ALBERTINE. Ko jūs uz to sakāt?

SALMIŅŠ. Jā!..

ALBERTINE. Es jūs nesaprotu. Nu jā, es jums neticu. Vi-rieši ir visi tādi.

SALMIŅŠ. Kādi?

ALBERTINE. Tādi... Nu, māna jaunus skuķus. *Bridi klusums*. Vai jums nav kārtis?

SALMIŅŠ. Kārtis?.. Priekš kam jums kārtis?

ALBERTINE. Sarausim uz sešs und sechzig! Ar to pasaku teikšanu mums nekā neiet.

SALMIŅŠ *dabū kārtis*. Bet atvainojat, jaunkundze, es nespēlēju.

ALBERTINE. Uja, kāds muļķis! Neprot ne kārtis spēlēt! *Sajauc kārtis un liek pa vienai sev uz klēpja*. Er liebt mich vom Herzen, mit Schmerzen... mit Schmerzen... Tad tomēr...

SALMIŅŠ. Kuŗš tas „viņš“ ir, ja drikstētu zināt.

ALBERTINE *uzskata koķeti Salmiņu*. Viens jauns, skaists cilvēks.

SALMIŅŠ *paņem kārtis un turpina spēli, uzskatīdams Albertīni.* Ich liebe dich vom Herzen, vom Herzen, vom Herzen!..

ALBERTINE *aizturēdama ar sauju Salmiņam muti.* Klusu, klusu!.. Dabūs to vēl jūsu līgava zināt, tad jums ies slikti.

SALMIŅŠ. Jaunkundze, ko jūs runājat? Man nevienas līgavas nav.

ALBERTINE. Ko nu liedzaties? Es zinu visu.

SALMIŅŠ. Jūs nekā nezināt. Varbūt kādreiz tur kas bija, bet tas sapnis jau sen izsapņots.

ALBERTINE. Izsapņots?..

SALMIŅŠ. Izsapņots, izsapņots... Tur vairs nav nekā. Un nevar būt nekā. Mūsu ceļi ir šķirti... Viņa būs reizi liela dakteriene, un kas es? — nabaga saimnieķēlis. *Staigā.*

ALBERTINE *paņem avīžu lapu, skata, sāk lasīt.* Nāc manās rokās! Un pieglaudi savu galvu pie manas krūts! Klausies manā sirdspukstēšanā. Nāc!.. Mans apkampiens ir skaists, — kā gaviļējošs saules rīts, kas raisa puķēm ziedus vaļā un zeltī pilnas rudzu vārpas. Mans apkampiens ir dziļš, — kā klusa nakts, kas mīļi aptver debesi un zemi... un rada jaunas pasaules... Nāc!..

SALMIŅŠ *pieiet pie Albertīnes no muguras puses, uzliek rokas uz viņas kamiešiem un noskūpsta viņu uz matiem.* Cik skaisti jums iznāk!

ALBERTINE *pusbalsī.* Salmiņa kungs, ko jūs darāt! *Uzraujas piepeši kājās un apķeras kaisli Salmiņam ap kaklu.*

SALMIŅŠ *skūpsta Albertīni uz mutes.*

ALBERTINE. Mīļais!.. Dārgais!.. Es tevi mīlu jau sen, sen, no pirmā acumirkļa, kur tevi redzēju...

SALMIŅŠ *mēģina atsvabināties.*

ALBERTINE. Nē, nē, es jūs vaļā nelaidīšu! Es jūs mīlu... *Apķeras atkal Salmiņam ap kaklu.* Darāt ar mani, ko jūs gribat!.. Tikai nedzenat mani projām. Nevaru bez jums dzīvot...

9. skats.

Tie paši. Salmiņu māte. Dārte.

DARTE. Meitiņ, kas tad te notiekas? *Salmiņš un Albertīne atlaižas viens no otra nokaunējušies.*

SALMIŅŠ *paņem kārtis un turpina spēli, uzskatīdams Albertīni. Ich liebe dich vom Herzen, vom Herzen, vom Herzen!..*

ALBERTINE *aizturēdama ar sauju Salmiņam muti. Klusu, klusu!.. Dabūs to vēl jūsu līgava zināt, tad jums ies slikti.*

SALMIŅŠ. Jaunkundze, ko jūs runājat? Man nevienas līgavas nav.

ALBERTINE. Ko nu liedzaties? Es zinu visu.

SALMIŅŠ. Jūs nekā nezināt. Varbūt kādreiz tur kas bija, bet tas sapnis jau sen izsapņots.

ALBERTINE. Izsapņots?..

SALMIŅŠ. Izsapņots, izsapņots... Tur vairs nav nekā. Un nevar būt nekā. Mūsu ceļi ir šķirti... Viņa būs reizi liela dakteriene, un kas es? — nabaga saimnieķēlis. *Staigā.*

ALBERTINE *paņem avīžu lapu, skata, sāk lasīt. Nāc manās rokās! Un pieglaudi savu galvu pie manas krūts! Klaušies manā sirdspukstēšanā. Nāc!.. Mans apkampiens ir skaists, — kā gaviļējošs saules rīts, kas raisa puķēm ziedus vaļā un zeltī pilnas rudzu vārpas. Mans apkampiens ir dziļš, — kā klusa nakts, kas mīļi aptver debesi un zemi... un rada jaunas pasaules... Nāc!..*

SALMIŅŠ *pieiet pie Albertīnes no muguras puses, uzliek rokas uz viņas kamiešiem un noskūpsta viņu uz matiem. Cik skaisti jums iznāk!*

ALBERTINE *pusbalsī. Salmiņa kungs, ko jūs darāt! Uzraujas piepeši kājās un apķeras kaisli Salmiņam ap kaklu.*

SALMIŅŠ *skūpsta Albertīni uz mutes.*

ALBERTINE. Mīļais!.. Dārgais!.. Es tevi mīlu jau sen, sen, no pirmā acumirkļa, kur tevi redzēju...

SALMIŅŠ *mēģina atsvabināties.*

ALBERTINE. Nē, nē, es jūs vaļā nelaidīšu! Es jūs mīlu... *Apķeras atkal Salmiņam ap kaklu. Darāt ar mani, ko jūs gribat!.. Tikai nedzenat mani projām. Nevaru bez jums dzīvot...*

9. skats.

Tie paši. Salmiņu māte. Dārte.

DARTE. Meitiņ, kas tad te notiekas? *Salmiņš un Albertīne atlaižas viens no otra nokaunējušies.*

ALBERTINE. Māmiņ, Salmiņa kungs man atklāja savu mīlestību.

DARTE. Meitiņ, vai tas var būt? Salmiņa kungs, jums patik mana meita? Tas ir jauki! Dodu jums labprāt savu svētību, mani bērni. *Izstiepj kā svētīdama rokas.*

ALBERTINE *noslīgst atkal pie Salmiņa krūts.* Mans mīlais... kā lai tevi saucu?

SALMIŅŠ. Bet jaunkundze!.. Es... Es...

SALMIŅU MĀTE. Dēls, nu tu man dari prieku! Sen jau tā bij mana karstākā vēlēšanās, lai tu precies. Ņemi viņu vesels, ņemi vesels, dēls! Un lai dieviņš jums dod laimi un visu labu!..

SALMIŅŠ *sajucis.* Māte, tu gribi?..

SALMIŅU MĀTE. Es saku: tagad tu man dari prieku. *Slauka acis.* Man nu būs vecuma dienās vieglāki. Un tev ar būs jautrāki. Nebūsi vairs tik vientulīgs.

Priekšgars.

TREŠAIS CĒLIENS.

Tā pati istaba, kas otrā cēlienā. Gar sienām un logiem vaiņagi un krāsotu ēveļskaidu rozītes. Gar griestiem skujas un no izkrāsotām zošu spalvām un garķūļu salmiem pagatavoti izgreznojumi kroņa lukturu veidā. Mazās gultas vietā liela ar širmjiem.

1. skats.

Jēkabs, uzkāpis uz krēsla, sit vaiņagus pie sienas. Pēteris stāv istabas vidū, rokas bikšu kabatās, un svilpo. Dore stāv durvīs uz ļaužu istabu ar vaiņagu rokā. Tad
Kate.

JEKABS *uz Pēteri.* Ko tad tu tā svilpo? Suņus sauci kopā? Ej labāk apskaties, ka silēs nav ūdens. Kalnmuižnieks par dižvedēju. Na, tad jau gan zini! Sak, tas jau gatavais pusvelns uz braukšanu. Zirgi būs putās. Jā, ej gan! Bet tad steidzies atpakaļ un paņem nākdams redeli. Goda vārti mums katrā ziņā jādabū gatavi. Sak, viņš mums taču

kā brālis, nevis kā saimnieks, un tad neparādīsim viņam viņa goda dienā itnekāda goda.

PETERIS. Iešu gan, ļauj tikai dūmu uzvilkt. *Aizkurina papīrosu.*

JEKABS. Nu, smēķēt varēsi vēlāk, kad viss būs padarīts.

PETERIS. Vai viss arī kādreiz būs padarīts? Droši ticu, vēl pastarā dienā atliksies kaudzēm darba uz rītdienu.

JEKABS. Sak, kas par prātvēderu!

DORE. Viņš no tādas gudras zortes. Tēvs bijis muižā par suņu puisi.

JEKABS *uz meitām.* Nu, ko tad jūs arī tur stāvat, sak, kā verststabi ceļmalā? Vai nesīsat kroņus šurp?.. Dor, vai tu zini, kas vakar aiz rijas bučojās ar Dižjāni?

DORE. Sakjēkabs.

JEKABS. Nē, kāda jaunkundze ar... *Min kādu Dores pāzišanās zīmi.*

PETERIS. Un Kate?.. Nav labāka. Nosēdina mani vakar sev blakām ķēķī uz malkas grēdas, ķeras man klāt kā dadzis, lūdz un prasa, sola svaigu sivēna gaļu, kas vārās katlā, un tu nezini par ko! Lai tikai vienu reizi šo nobučojot. Vai tie nav joki?

KATE *ienāk no ļaužu istabas ar mētrām un spiež tās Pēterim vīrsū.* Melkuli, tev kauna nav? Pats noķer mani ķēķī un gaudo kā paksis vētras laikā: šis mīršot, ja nedošot šim mutes. Un nu viņš saka uz mani.

JEKABS. Un tu viņam, protams, devi mutes. Tu jau tāda žēlīga esi.

KATE *rāda ar pirkstu.* Es ar tādu bučoties!.. Viņš jau tā iedomīgs, ka nezina, kur degunu celt. Papēmu kruķi un izdzinu laukā, lai kapā žagarus.

DORE. Nu, ko nu velkat tukšas valodas? Sakat labāk, ko jūs domājat? Kāda būs jaunā saimniece! Nu mums taču būs pie viņas jādzīvo.

PETERIS. Smuka viņa patiesi! Tur nav vārdam vietas. Ja es gribētu precēties, es arī tādu ņemtu.

KATE. Kā nu tu ne, jaunskungs? Bet gribētos zināt, vai kāda prātīga meiča pie tāda gaisa grābekļa arī ietu.

PETERIS. Katiņ, pirmā būtu tu.

KATE *uzsvilpo.* Lika drusku pagaidīt. Kas dos takšam taukus?

DORE. Dūšīga viņa ļoti, taš viens kas tiesa. To svētdienu, kad viņa ar māti atbrauca ciemā, kā viņa te rosījās. Nāca līdz uz klēti, kad gāju pēc miltiem, skatījās visos apcirkņos, gāja uz kūtim lopus lūkot.

KATE. Bet ko es novēroju, viņai nemaz nav laba sirds. Zīmaļa bij aizgriezusies viņai ceļā. Viņai rokā slaucamais ķipsis, un ar to govij pa sāniem. Un Zīmaļa tik klausīga govs, piedur tikai ar pirkstu.

DORE. Vecā saimniece viņu no sākuma tā slavēja, tā slavēja, nezināja, kādās debesīs celt. Bet nez', kas nu ir, kas nav? Tagad māc teikt, ka saimnieks būšot pārskatījies ar savu precī.

PĒTERIS. Ak, nu saimnieks tas vainīgais!.. Kā tad!.. Viņš gan būtu to precējis?.. Pagaidi!.. Bet sakrita tie sievieši viņam virsū kā paši nelabie. Un viņš — nabags — padevās... Vai nav tiesa? Jūs sievieši jau esat visnejaukāka radība, kas tikai uz pasaules var būt. Simsons varēja apsist 5000 vilisterus, bet vienai sievietei pretī atkauties viņš bij par vāju.

JĒKABS. Nu tu, sak, iesāc plāpāt un aizmirsti pavisam darbu. Var katru acumirkli sabraukt kāzenieki mājās. Iesim abi. Lai meitas te nobeidz vienas. *Nokāpj no krēsla un aiziet ar Pēteri.*

2. skats.

Dore. Kate.

KATE. Ko lai mēs sarīkojam saimniekam par godu? Puiši ceļ goda vārtus.

DORE. Es patiesi nezinu.

KATE. Kā būtu, kad mēs viņa krēslu labi jauki izpušķotum, — uz kuņa viņš sēdēs? Man ir dažas puķes vācelē. *Izskrej ļaužu istabā un atnes vācelē dažus spiguļus un mākslīgas puķes.*

DORE. Jā, to var! Man ar' ir puķes. Es aizskriešu uz klēti. *Aiziet.*

KATE *pušķo krēslu.* Tā, tā, tas, raug, brangi! Jaunai saimniecei arī būtu krēsls jāappušķo. Kaut tik' Dore vairāk puķu atnestu! Pag', mirtes zariņi te jauki piederētu! Zināms! *Ienes no ļaužu istabas kuplu mirtes koku un griež zariņus.*

lenāk Dore, un abas ņemas pušķot 2 krēslus. Pēc brīža. Vai zini? Mums vajadzētu sarunāt ar puisiem un ko uzdziedāt saimniekam ar jauno saimnieci, — štenķenu. Pēc tam Pēteris varētu turēt runu.

DORE. To var... Bet ko lai mēs dziedam?

KATE. Nu to pašu, ko mums jaunais skolotājs mācīja uz vecā skolotāja Hildiņas dzimumdienu. Pēteris ar Jēkabu arī to prot.

DORE. Bet vai tas derēs? Tie vārdi...

KATE. Kas uz vārdiem daudz klausīsies? Meldīja un laba griba — tie svarīgākie. Pēc tam Pēteris var to lietu izskaidrot savā runā.

DORE. Labi! Dziedāsim!

KATE. Rau, tur nāk puisi. Pēteri un Jēkab, sarikosim saimniekam štenķenu! Nākat, samēģināsim „Stāvu es pie tava loga“ ...

3. skats.

Tās pašas. Jēkabs ar zāģi. Pēteris ar cirvi pār pleciem. Dzied.

Stāvu es pie tava loga.
Ārā miega klusums valda.
Tikai lakstīgala pogā,
Dziesmā līgo saldā.
Lakstīgala esmu es,
Dziesma — mana mīlestība.
Dusi saldi, mana dārgā!
Eņģeļi lai tevi sargā.
Dusi saldi, dārgā!

Kad dziesma izdziedāta, Pēteris ar Jēkabu aiziet.

4. skats.

Dore. Kate. Salmiņu māte. Dārte.

SALMIŅU MĀTE *uzbudināta.* Vai tā nav nekaunība? Viņa sāks te rīkoties, it kā viņa te būtu kāda noteicēja. Gribēs vēl mani no mājas dzīt laukā.

DĀRTE *saldeni.* Ko jūs tā uzbudināties, Salmiņu māt? Es tik' tā teicu. Domāju tā: jūsu gulta varētu arī tikpat labi dižistabā stāvēt. Lielu gardieņi priekšā. Jums būtu tikpat mie-

rīgi kā te. Bērnu dižistabā nav, lieli cilvēki vien. Kas jums tur kaitētu? Redzat, cik maz te tās rūmes! Kad nu būtu kā citās mājās. Divi vai trīs kambari, tad nu vēl. Viens pats kambarītis.

SALMIŅU MĀTE. Un kas tev par daļu, kad te tik maz tās rūmes? Kā mēs visu mūžu te esam iztikuši, tā mēs arī tagad iztiksim. Šī domā, kad šīs preilene te dzīvos, tad citiem būs jāiet pirtī dzīvot.

DĀRTE. Es par pirti nemaz nerunāju.

SALMIŅU MĀTE. Izlielās: došot 2000 rubļus meitai līdzī pūrā, vēl ne kapeikas nav iedevusi un nu mums pārmet, ka mums nav plašas zāles, kur šīs meitiņai cierēt. *Nosēžas*. Katiņ, nāc te! Es negribu ar tādu runāt. Padodi man dziesmu grāmatu. Cilvēks apgrēkojas vien ar tādu runādams. *Kate padod grāmatu*. Diez', kāda tā meita būs, kad tā māte tāds velns.

DĀRTE *smagi nopūšas*. Te jau manai meitiņai būs gan sūras dieniņas! Vairāk asaru, nekā maizītes.

SALMIŅU MĀTE. Dorīt, meit, ej — paskaties, ko gaļas katls dara!.. Manā pašas mājā man gribēs pavēlēt. Trīsdesmit gadus stāv mana gulta tai kaktā. Drīzi man būs jāmirst. Man pat nevēlēs ne nomirt mierīgi pašas mājā, izdzīs uz lielceļa.

DORE *izgājusi, atkal ienāk*. Saimniec, vai nebūs jāceļ zemē? Nezinu, kas tur sakūris tādu uguni apakšā. Gaļa vārās, ka gabali uz augšu lec.

DĀRTE. Es tur pārs pagališu pieliku. Domāju, lai ātrāk izvārās, drīz brauks kāzinieki mājās.

SALMIŅU MĀTE. Tāda!.. Grib mūsu ēdienus samaitāt.

DĀRTE. Dorīt, meit, ej — paskaties, vai neredz jau braucam.

SALMIŅU MĀTE. Nē, vēl es grožus no savām rokām ārā nelaidīšu! Tas ir par velti! Vēl man tomēr drusku spēka. Un dēls būs uz manu pusi, to es zinu.

5. skats.

Tie paši. Pēteris.

PĒTERIS. Kāzinieki brauc!

SALMIŅU MĀTE. Meitiņas, meitiņas, steidzat klāt galdus, aizdedzināt ugunis!

Sētā troksnis un pulksteņu skaņa. Muzika: stiprs maršs.

KATE. Tūliņ, tūliņ! Ir jau viss gatavs. *Iznes dejodama ap-
pušķotos krēslus ļaužu istabā.*

DORE. Es celšu gaļas katlu zemē un likšu nūdeles. Vai ar
tiem divi kretuļiem pietiks, kas klētī?

SALMIŅU MĀTE. Jā, ja, meit, pietiks! Es arī tūliņ iziešu.

DĀRTE *vairāk pie sevis.* Rau, vai nebij labi, ka pakūru
nguni? Mani lai nemāca! Es zinu, ko es daru.

Visi izsteidzas ļaužu istabā. Ļaužu istabā kņada.

6. skats.

*Salmiņš, Albertīne. Kāzu viesi, visvairāk sievietes ienāk,
pievieno virsdrēbes vai sakārto tualetes; parunājas savā starpā
un atkal iziet. Pastarpām sasveicināšanās ar jauno pāri.*

SALMIŅŠ *līdz Albertīnei novilkot virsdrēbes un nobučo
Albertīni.* Un nu mēs — vīrs un sieva! Uzskata lūgsmi Alber-
tīni.

ALBERTĪNE. Ko tu mani tā uzlūko?

SALMIŅŠ. Mācītājs sacīja, ka mēs tagad esot viena miesa
un viena dvēsele. *Apkampj un griež Albertīni apkārt.* Mana
bagātība, mans viss! Cik es tagad jūtos laimīgs! Ar Rotšildu
nemītos.

ALBERTĪNE. Laid vaļā! Tu mani nožņaugsi!

SALMIŅŠ. Nāc, piesēd!

ALBERTĪNE. Mums jāiet dižistabā pie viesiem.

SALMIŅŠ. Kas man gar tiem par daļu, kad tu esi mana?
Vismīļāk man tiktos, ka šo viesu te nemaz nebūtu. Viņi pie
mūsu laimes nav vajadzīgi.

ALBERTĪNE. Bet es viņus gribu. Kas ir kāzas, kad nav
jautrības?.. Gribu vēl beidzamo reizi krietni izdejoties.

SALMIŅŠ. Beidzamo reizi?.. Vai tad vēlāk tev kāds to
liegs?

ALBERTĪNE. Jā, vēlāk! Kas tad tur vairs par dežošanu,
precētai sievai? Bet ko tu mani vienmēr tā uzlūko, kā vanags?
Aizgriežas projām.

SALMIŅŠ. Man... man... nu, nē!

ALBERTĪNE. Kas tev ir?

SALMIŅŠ. Nekas... Berta, tu mani mīlē?

ALBERTĪNE. Cik reizes tu man to prasi par dienu?

SALMIŅŠ. Pēdējā laikā man tās izlikās, it kā mūsu starpā būtu... es nezinu, kā to lai sauc... tāds savāds aukstums... cēlies...

ALBERTINE. Ko nu muldi? *Nem kaitinādama Salmiņu pie matiem.* Ko viņš visu nesadomā?

SALMIŅŠ. Nu nāc, piesēd!

ALBERTINE *piesēd.* Un tad?

SALMIŅŠ. Parunāsimies.

ALBERTINE. Labi, runāsim! *Ilgāks klusums.* Kamdēļ tu nerunā?

SALMIŅŠ. Klaus', Berta, ko tev gribēju vaicāt! Saki, vai tas bij netišs gadījums šodien baznīcā, jeb tu to dariji ar nodomu?

ALBERTINE. Kas?... Tev...

SALMIŅŠ. Kad mācītājs mūs laulāja, tu man uzmini uz kāju. Vai tad patiesi tici šitādiem māņiem?

ALBERTINE. Kas tev?... Es tevis nesaprotu.

SALMIŅŠ. Vai tā ir, ka nesaproti? Kamdēļ tad mini divreiz? Pirmo reizi tev labi neizdevās.

ALBERTINE. Es nezinu itneko. *Nodevīgi smeļ.*

SALMIŅŠ. Mana sieva tic māņiem!.. Man palika kauns par tevi. Bet tā nav galvenā lieta. Kas mani vēl daudz vairāk sāpināja — bij atziņa, ka tu gribi par mani valdīt, ka tev mūsu kopdzīve nav sirsnīga, bezpatīga abpusēja atdošanās, bet kas auksts, aprēķināts. Rau, tas mani aizķēra, tas man iedūra sirdī kā 'ar nazi. Iedomājos, — viņa tevis nemilē. Viņa gāja pie tevis aiz auksta aprēķina.

ALBERTINE. Kāds tu esi neris? Kādus zelta kalnus tad tu man solīji?

SALMIŅŠ *priecīgs.* Jā, Berta?... Nu tad — daudz paldies tev! Tu nevari iedomāties, kā tas mani pirmīt uztrauca un apbēdināja. Tā tu mani atkal apmierini... Jā, tev taisnība: man nav zelta kalnu, ko tev dāvāt. Varu tev dot tikai savu mīlestību. Bet gribu strādāt, gribu izlietot visus savus spēkus, lai tavs dzīves ceļš pie maniēm sāniem nebūtu tik visai sūrs un grūts. Un ceru, ka man tas izdosies.

ALBERTINE *žāvājas.* Izgājušo nakti ļoti maz gulēju.

SALMIŅŠ *izvelk no kabatas salocītu papīru.* Man ar' izgājušo nakti nenāca miegs. Biju visai uztraukts. Nevarēju pat ne lasīt. Tad nu ņēmu un uzrakstīju tādu mazu stāstiņu — mūsu kāzu dienai par piemiņu. Izlasi, nav garš. Gribu redzēt,

kā viņš tev patīk. *Dod Albertīnei papīru.* Tā Maiga tur — ir mana mīļā Berta.

ALBERTINE. Kas nu tagad tādus niekus lasīs? *Atstumj papīru.* Mums jāiet dižistabā pie viesiem. *Uzceļas.*

SALMIŅŠ *smagi.* Niekus?.. Tad tomēr!.. Mēs taču dzīvojam katrs savā pasaulē! Mēs viens otru nesaprotamies! Kas ar mums būs?

ALBERTINE. Dzirdi, dižistabā klāj galdus. Tas nav smuki, ka mēs turamies savrup. Iesim pie viesiem!.. *Taisās iet.* Klausī, es iešu viena pati, ja tu nenāc!

SALMIŅŠ *iebāž papīru-kabatā; tad uzceļas nospiests un aiziet Albertīnei līdzī laužu istabā.*

7. skats.

Svilums. Lejups.

SVILUMS *panācis uz priekšu.* Rau, rau, cik viņš lepns! Neskatās mums ne virsū. Aiziet kā lielkungs.

LEJUPS. Nepazīst vairs savus radus. Varēja gan pienākt klāt, parunāt...

SVILUMS. Redzēsi, ar Celmiņu viņš tūlī runās. Pagaīdi tikai... To viņš pazīs. *Lūkojas caur durvīm uz laužu istabu.*

LEJUPS. Uz ko šis īsti lepojas? Nabags kā žurka.

SVILUMS. Ā, kas to nezina? Viss tikai to lielo skolu nopelnis. Atminies, kā mēs ar veco Salmiņu strīdījāmies? Viņš gribēja, lai es savu Frici arī dodot pilsētas skolā. Kas nu iznāca? Man taču tagad ir zemes arājs, būs dienās krietns saimnieks. Kas no šā dēla tagad? Ne cepts, ne vārīts. Vai tas kāds zemkopis? Mākoņu stūmējs!

LEJUPS. Man gribas ēst! Mūs te nomērdēs badā.

SVILUMS. Man gan negribas!

LEJUPS. Un šnabi arī nekur neredz. Alus — tīrais pentiņš, patekas. Kas tās par kāzām?

SVILUMS. Tas jau viss laikam tā jaunā mode. Nu vēl apprec tādu smalku sievu. Tad jau nu būs gan smuka virtšaftel!

8. skats.

Tie paši. Salmiņš.

SALMIŅŠ. Ko jūs tā stāvat, kungi? Piesēžaties taču! Likšu atnest jums kausu alus.

SVILUMS. Ko nu dzersim, kaļ neesam vēl ēduši?

SALMIŅŠ. Tūliņ galdi būs sarīkoti, varēsim sēsties. Bet tikai, kungi, neliekaties sevi daudz lūgties, esat pilnīgi kā mājās. Sviluma kungs, kamdēļ jūsu Fricis nenāca?

SVILUMS. Ko nu viņš, prasts zēns, smalkās kāzās? Es arī tikai tā atnācu — uz dažām stundām. Sieva neatlaidās.

SALMIŅŠ. Tā, tā! Nuja, kā jums tik... *Grib aiziet. Durvis sastopas ar Edu.*

9. skats.

Tie paši. E d a.

EDA. Dzirdēju pie jums tik jauki spēlējam, nevarēju nociesties. Domāju, jāattek laimes novēlēt. Kas zin, vai neizrauju kādu glāzi šelķena un gabaliņu dzeltenā pīrāga. *Klusi.* Jums gan vajadzēja mani arī kāzās aicināt, ieskapēju jums tik skaistu brūti. Viss mana darīšana, jā gan! Varat vienīgi pateikties man. Teku un daru priekš jums, ko tik' varu.

SALMIŅŠ *atkāpjas.* Vai tas nav drusku nekaunīgi?

EDA. Nu nekas. Tā man nav pirmā reize. Es allaž teku un daru priekš jums, ko varu. Jūsu māte to zina.

SALMIŅŠ. Nu, tad tekat pie manas mātes. Es nezinu nekā.

EDA. Jā, jā, labprāt. Jūsu māte ir krietna sieva, viņa mani neaizmirsīs. Bet redzat, ka nenāku tukšām rokām. Atnesu dāvanu. *Pasniedz Salmiņam salocītu papīru.*

SALMIŅŠ. Kas tas?

EDA. To man iedeva skrīveris. Jums esot jāparakstās. Nē, nē! Ne jums, bet pagasta vecākam, Celmiņam.

SALMIŅŠ *lasa.*

EDA. Esot sūdzības par tiem jautājumu vakariem. Nez' kas tur neesot, kā vajadzīgs, un tamdēļ aizliegti.

SALMIŅŠ. Nudien, jauks pārsteigums, — kāzu dāvana. *Pret Svilumu.* Par to man laikam jums jāpateicas, tas droši vien jūsu nopelns... Sakat, kas jums īsti ir pret mani! Kamdēļ jūs mani vajājat? Redzu, te nav darīšana ar pārlicību, te ir īpašs naidis, ļaunprātība.

SVILUMS. Te nav itnekā. Jūs tik to tā iedomājāties. *Viltīgi smeļ.*

SALMIŅŠ. Bet zināt, Svilum, es arī jūs vairs nežēlošu. Manai pacietībai ir reiz beigas. Zinat, pēc nākamās vispārīgās

sapulces jūs vairs par biedri mūsu biedrībā nebūsat. Es gādāšu, ka jūs — vienkārši — izsviež. Jūs esat mūsu biedrībai kaitīgi, un tādiem biedriem jāaiziet.

SVILUMS. Un jūs domājat, ka esmu tāds pelu maiss, kuru var svaidīt kā grib? *Smej.* Es laikam gulēšu, neko nedarīšu... Esat man arī diezgan pretī strādājuši. Ja jūs izsviež no šejienes rāda uz četrām istabas sienām, tad zināt, ka es tur esmu drusku talkā gājis. Iesim, Lejup...

SALMIŅŠ. Jā, jā! Ejat, ejat! *Pieiet Soilumam it tuvu klāt.* Pēc tam, kas mūsu starpā norunāts un noticis, nebūtu vairs labi, ja jūs vēl ilgi šeit atrastos. Tās vēl manas sienas. *Aizgriežas un strupi aiziet.*

SVILUMS *rāda dūri pakaļ.* Šitais puika to sajūtīs!

LEJUPS. Nu, tas bij smuki! Pats ieaicina un tad met atkal laukā.

EDA. Skrīveris arī bija tik priecīgs par to rakstu. Tā viņam vajaga!..

SVILUMS. Jau toreiz, kad caur viņa vainu netiku par pagasta vecāko, es domāju, pag', zēn, tas tev nepaliks neatdots. Tagad — uz nažiem!

LEJUPS. Jā, kā tas ar' toreiz bija? Viņš gribēja, lai Celmiņu ievēl par pagasta vecāko, un Celmiņu ievēlēja. Viņš tevi izspundēs gan no biedrības. Viņam ir piekritēji.

SVILUMS. Man liela manta — viņa biedrība? Varu pats izstāties. Bet viņš to dabūs just, saproti mani! Tu zini, barons arī skatās uz viņu greizi... Viņš mani pieminēs! Tagad — uz nažiem!.. Iesim!.. *Aiziedams.* Puika, tu man to nožēlosi!..

Priekšskars.

CETURTAIS CĒLIENS.

Skatuve kā trešā cēlienā, bet bez izgreznojumiem.

1. skats.

Salmiņš. Vēlāk Albertīne.

SALMIŅŠ *sēd pie grāmatām apkrauta galda un raksta.* *Noliek pēc brīža spalvu un atgāžas krēslā.* Paldies dievam, viena nodaļa atkal gatava! *Aizkūpina papirosu.* Cik līgsmi ap sirdi,

kad darbs iet sekmīgi uz priekšu! *Pīpo.* Nē, bet nedrīkstu slinkot!.. *Jāstrādā! Raksta.*

ALBERTINE *ienāk.* Ko nu tā mūžam skrīvē, kā viens skrīveris? Iesi labāk pie puīšiem uz lauku. Šodien, domāju, nav svētdiena, ka vari tā sēdēt un skrīvēt.

SALMIŅŠ *rakstīdams.* Nekas, nekas, mīlā! Šodien tāda pavaiņas diena. Līst. Laukā maz ko darīt.

ALBERTINE. Nu, tad būtu kādu piena spainīti sacēlis. Nav vairs, kur kāst pienu iekšā. Bet viņš tikai ar niekiem.

SALMIŅŠ. Kā, atkal? Kur tad tie spainīši paliek? Vēl izgājušo nedēļu piecus sacēlu.

ALBERTINE. Vai es zinu? Prasi meitām. Tās jau dauza dzelzs traukus kopā.

SALMIŅŠ. Ko nu?.. Vai tad nu meitas sitīs tišu prātu traukus? Aiz kāda iemesla?

ALBERTINE. Ko tu domā, tām vēl iemesla vajadzīgs? Nolaists kā žogs! Vai tas nav iemesls, ka viņas var dabūt mani izkreņķēt? Es tikai brīnos, ka viņas vēl ceļas no rīta augšā brokastu vārīt, ka man tas nav viņu vietā jāvēra.

SALMIŅŠ. Nav jau, nav tā, mana mīlā! Kate patiesi laba meiča, tur nav vērts, ka runā. Un pasaki Dorei labu vārdu, viņa nebūs slikta. Viņas jau nedzīvo mūsu mājās pirmo gadu.

ALBERTINE. Tā, to jau domāju! Viņas atkal tās labās! Un es tā sliktā un vainīgā! Mans dievs! Kamdēļ tev maz vajadzēja mani precēt? Varēji ar viņām jaukties.

SALMIŅŠ. Berta, kā nu tā vari? Vai es tev ko pārmetu? Tā tikai pārruna. Dodu tev padomu.

ALBERTINE. Man tava padoma nav vajadzīgs.

SALMIŅŠ. Cik asi!

ALBERTINE. Jā!

SALMIŅŠ. Kā ar cirvi...

ALBERTINE. Viņš raksta!.. Nu, ko šis tur raksta?.. Domājas būt diezin cik gudrs. Nu, ko šis zin? Varētu labāk iet sētā žagarus cirst. Es ar' vairs nekur neiešu, savu kāju vairs ārā nesperšu! Lai iet saimniecība grāvī! Ja tu vari kā kungs istabā sēdēt, tad es arī to varu. Man uz to vēl lielākas tiesības.

SALMIŅŠ. Cik ilgi ir, kamēr mēs precējušies?

ALBERTINE. Domāju, tu to tikpat labi zini kā es.

SALMIŅŠ. Pusotra gada.

ALBERTINE. Jā, pusotra gada! Varēja gan saskaitīt!

SALMIŅŠ. Bet kā mēs dzīvojam?.. Man nāk šaušalas, kad to iedomājos. Tā nav dzīve! Tā taču gatavā elle!

ALBERTINE. Bet kurš tad ir tas velns? Es tas neesmu.

SALMIŅŠ. Tu?.. Nu, lai paliek!.. *Uzceļas un pieiet Albertīnei klāt.* Es biju mūsu dzīvi iztēlojis pilnu saules gaismas un siltuma, pilnu iekšējas saskaņas, — laimes un prieka. Tas bija toreiz, kad tu tikoji sievas godā tikt un mani biji izraudzījusi par savu upuri. Tad tu prati būt milīga un laipna, prati pat izvest kaislīgas mīlotājas lomu un es aizrāvos. Bet lai tas paliek! Redzu, ka tas bijis tukšs sapnis. Negribu pat tevi īpaši vainot. Neviens no mums tur nav vainīgs. Mēs, vienkārši, nederam kopā... Bet to tu gan varēji, — mani tik suniski nekaitināt, mani tā nemocīt... Vai tad tev nemaz nav sirds krūtis?

ALBERTINE. Skāde, ka no tevis tikai saimnieks iznācis! Par mācītāju tu varbūt labāki ģeldējis. Teicamais tev labs. *Grib aiziet.*

SALMIŅŠ. Berta, — klaus'. Pagaidi!

ALBERTINE. Nu, kas nu vēl? Vēl ko aizmirsi?

SALMIŅŠ. *Pieiet Albertīnei atkal klāt.* Vai tad tev nemaz nav žēl par mani? Tā man jāiet bojā, — ja tu tā vienmēr gribēsi pret mani izturēties. Vai tad tu nemaz to nejutī? *Apķer Albertīni.*

ALBERTINE. Laid mani! Man nav vaļas.

SALMIŅŠ. Nē, es tevi nelaidīšu! Nevaru tā vairs ilgāk dzīvot. Mīļā Berta!..

ALBERTINE. Ko nu muldi? Kā tev nav kauna? Laid mani! *Grib izrauties ar varu.*

SALMIŅŠ *uzbudinājies.* Nē, ne par ko nelaidīšu. Tu esi mana sieva. Un es gribu, lai tu paliec pie manis. *Skūpst Albertīni.* Berta, nāc!..

ALBERTINE *izraujas un izceļ roku.* Na!.. Ko šis neiedomājas?.. Dienas laikā!.. *Aiziet.*

SALMIŅŠ *stāv ilgi nekustēdamies.* Tad aizstreipuļo līdz galdam, iekrīt krēslā un uzmetas ar galvu rokās uz galda.

2. skats.

Salmiņš. Dārte.

DARTE. Labdien, znotiņ!.. Vai tad nu visi darbi padarīti, ka tā sēd istabā un skrīvē?

SALMIŅŠ. Nu no strādāšanas nekā!.. Žēl, ka nevaru nekur ieslēgties!

DARTE. Ko tad nu tā skrīvē? Vai kādu prošeniju raksti?.. Tīne sūdzas, ka nevarot vairs ar meitām tikt galā. Tās gribot viņai uz deguna dancot. Tev taču vajadzētu viņas drusku ievaldīt, par to tu esi saimnieks.

SALMIŅŠ *raksta un neatbild.*

DARTE *pēc brītiņa.* Ko es lasīju kalendārā, ka citu gadu būšot pastarā diena! Vai tas var būt taisnība?..

SALMIŅŠ. Tiesa, tiesa, sievas māt! Sataisaties tikai, ka varat uz elli braukt.

DARTE. Vei, kā viņš runā? Vai tad man nu būs jābrauc uz elli? Cik man tās rūmes vajaga, mani debesīs arī pieņems. Neesmu nevienam nekā ļauna darījusi... Kur ir Tīne?

SALMIŅŠ. Tīne ir klētī.

DARTE. Bet es skatījos: klēts durvis bija ciet. Dore sacīja, ka saimniece esot stallī.

SALMIŅŠ. Jūs meklējat Albertīni?.. Tā laikam ir gan stallī, tur viņas īstā vieta. *Raksta.*

3. skats.

Tie paši. Pēteris. Jēkabs. Dore. Kate.

SALMIŅŠ *liekuļoti jautri.* Kas tad nu? Divi pāri. Precēties gribat?.. Bet es jums saku! Eita katrs uz savu pusi un jo tālāk viens no otra, jo labāk. Tie prieki jums dārgi maksās.

JĒKABS. Saimniek, mēs gribējum ar jums runāt. Mums labāk patiktos, ja varētum to izdarīt bez liekiem klausītājiem. *Rāda uz Dārti.*

PĒTERIS *iedzēries.* Ko niekus, gāz tik vaļā! Lai dzird viss pagasts. Pagaid, laid mani! Es runāšu.

SALMIŅŠ. Cienījamā sievas māt, lūdzu vislaipnāki, atstāt mūs uz brīdi vienus.

DARTE *lēni, negribēdama, aiziet.*

4. skaits.

Tie paši, bez Dārtes.

JEKABS. Saimniek, nepatīkami mums gan ir un grūti mums nākas šo soli spert, bet, sak, ko lai dara? Mums cits nekas neatliekas...

SALMIŅŠ. Ko jūs gribat?

JEKABS. Mēs... Redzat, saimniek... Mēs...

PETERIS. Mēs gribam no jums aiziet.

SALMIŅŠ. Vai jūs traki? Ko tu runā?

PETERIS. Traki?... Kādēļ traki?... Mēs gribam vienkārši no Salmiņiem aiziet, es, Kate, Jēkabs, Dore.

SALMIŅŠ. Bet kādēļ?... Lai saka cilvēks...

PETERIS. Tādēļ, ka mēs vairs negribam Salmiņos palikt.

SALMIŅŠ. Tā!.. Un jūs domājat, ka tas tik vienkārši izdarāms? Ka es jūs tik viegli atlaidišu? Sakat man, kur lai ņemu uz tik ātru roku citus gājējus! Māja taču nevar palikt bez cilvēkiem. Un tas skandals! Tas jau sacels kājās visu novadu.

JEKABS. Nesmuki jau nu tas būs gan, es arī teicu, bet... *cilā nevarīgi rokas.*

PETERIS. Jā, to mēs arī nezinām, kur jūs gājējus ņemsat. Bet mēs jums līdzēt nevaram.

JEKABS. Redzat, saimniek, jūs bijāt vienmēr labi pret mums. Arī tagad nevaram par jums sūdzēties. Bet... sak, saimniece!..

PETERIS. Mums jau vairs nedod ēst! Kaimiņu cūkām dod labāku ēdienu nekā mums, Salmiņu gājējiem. Viss pagasts par mums smejas.

DORE. Un tad saimniece mūs par daudz urda, vienmēr mūs sunī un rāj. Neesam ieradusi tādus lāstus klausīties. Pie vecās saimnieces arī nebija viegli, bet pie viņas taču cilvēks varēja dzīvot. Pie jaunās tagad gatavā elle.

KATE. Mani saimniece šorīt tā salamā, nezinu tīri par ko. Pau aizmirst piena spainīšus uz plīts, un mana vaina, kad tiem apdeg ķimenes. Ko es tur varu darīt? Es nemaz nebiju ķēķī. Viņa liek spainīšus uz plīts, kad apakšā kuņas uguns.

5. skats.

Tie paši. Salmiņu māte.

SALMIŅU MĀTE *uztraukta*. Dēliņ, tā ragana ir atbraukusi un ved visu mūsu labumu projām, ņemas pa klēti kā nelabais. Un pati labā stāv klāt un palīdz tik iekraut. Vai tad tev, dēliņ, nemaz nerauj sirdi pa muti laukā, ka vari tā mierīgi klausīties? Tad jau mums drīz būs Jurgis, ja tas tā tālāki ies.

SALMIŅŠ. Jā, jā!.. Ļaudis iet projām! Manta iet projām. Tad jau laikam mums pašiem arī drīz būs jāiet projām... Nē, apmierinies, māt! Tas vairs nenotiks. Un jūs, mīlie!.. Ejat mierīgi pie darba! Nedarat muļķības! Viss būs, kā agrāk bija, vismaz ēšanas ziņā. Es par to gādāšu. Ēdišu no šīs dienas ar jums pie viena galda. Nu... jūs paliksāt?

JEKABS *uztūko Pēteri un meitas*. Tad mēs paliekam. Vai ne?

DORE UN KATE. Tad mēs paliekam.

PETERIS. Es jau domāju, ka tā būs!

JEKABS. Pie jums, saimniek, mums ļoti patika dzīvot. Jūs jau mums bijāt, sak, brālis, ne saimnieks. Bet ko tur darīt? Sāka palikt jo dienas, jo sliktāki.

KATE. Nē, saimniek, jūs domājat, ka mēs pārspīlējam.

JEKABS. Nē, saimniek, jūs domājat, ka mēs gribam diez kādus cepešus. Gribam tikai paēst kā cilvēki. Nākat paraudzīt, vai tādu ēdienu var ēst. Sak, nelīž iekšā, lai tu arī kā būtu izsalcis. Jau tā ilgi cietāties.

DORE. Mēs jau ar' esam cilvēki.

PETERIS. Kā lai samazgas līž iekšā? Neesam cūkas.

SALMIŅŠ *mudina ļaudis uz izeju*. Tā bij nolaidība no manas puses. Tas vairs neatkārtosies.

JEKABS. Bet neņemiet tikai par ļaunu.

KATE. Patiesi, saimniek, nedusmojaties uz mums! Mēs jau zinām, jūs neesat vainīgi.

PETERIS. Na, manis dēļ! Bet tad jāligst par jaunu, lai vismaz dabū likopus nodzert.

Ļaudis aiziet.

6. skats.

Salmiņš. Šmieders.

ŠMIEDERS *klausījies brīdi durvīs*. Draugs, ko es dzirdēju?... Saki, kas tās par lietām, kas te notiek?

SALMIŅŠ. Ak dievs, tu nezini, kā es ciešu!

ŠMIEDERS. Tu viņus par daudz izlutināji. Redzi, nu viņi tev rūpjas uz deguna. Domāju, tagad tu ieskatīsi, ka tā vis nevar, ka jāzin mērs. Es neesmu tam pretī, ka pret gājējiem izturas laipni, ievēro arī viņu vēlējumus, — tas ir teicami. Bet nevajag par tālu iet, nevajag no viņiem kakla kungus izaudzināt.

SALMIŅŠ. Ne tas!.. Nē, brāliti, tu nezini!.. Ar gājējiem — tas ir nieks! Nāk pārprašanās, sadursmes — izrunājas, izligst atkal. Vaina ir citur, vaina guļ dziļāk. *Pieiet pie loga un skatās laukā.* Kādu galu tas ņems? Es nezinu, es to necietīšu. Mana sieva...

ŠMIEDERS. Jā, kā tavai kundzei klājas? Ir vesela? Es arvien gaidu ziņu, — aicinās mani kristībās — nekā. Slikti laudis...

SALMIŅŠ. Gaidi, kad ērkšķi sāks nest vīges!..

ŠMIEDERS. Kā, ērkšķi nest vīges?

SALMIŅŠ *pēc brīža, piepeši.* Tu būsi drīzumā mācītājs. Vai patiesi laulības saites tik stipras, ka viņas var saistīt uz mūžu kopā divus cilvēkus, kuņģi kopā neder?

ŠMIEDERS. Ko tu runā?

SALMIŅŠ. Es runāju par sevi un savu sievu. Kāpēc lai mēs velkam pie viena jūga, ja viens velk uz vienu un otrs uz otru pusi? Iznāk tikai mokas un veltas ciešanas. Kāpēc mēs nevarēsim šķirties?

ŠMIEDERS. Cilvēk, ko tu runā?.. Nē, tu joko.

SALMIŅŠ. Es jokuju? Man liekas, it kā es runātu pilnu patiesību, pilnā nopietnībā. Man ir veca māte. Ja viņas nebūtu, es nezinu, kas tad notiktu. Pasaule ir plaša.

ŠMIEDERS. Un sieva?

SALMIŅŠ. Viņai manis nav vajadzīgs.

ŠMIEDERS. Nu, vai tas ir dzirdēts? Ko viņš runā? Klaus, tu saraksties ar Krastkalna jaunkundzi?

SALMIŅŠ. Vai es sarakstos ar Krastkalna jaunkundzi? Un tad?

ŠMIEDERS. Gribu to zināt.

SALMIŅŠ. Jā, sarakstos.

ŠMIEDERS. To jau es domāju.

SALMIŅŠ. Ko tu domāji? Neesmu koks klajumā un nevaru tāds būt. Neesmu tādas dabas. Man vajaga satiksmes ar

cilvēkiem, kas mani saprot, kam kas ar mani kopīgs, kas mīlē to, ko es mīlu... Mana sieva... *atmet nicīgi ar roku.* Cūka arī redz zvaigznes, bet kur?.. tikai dubļos... *Staiģā.* Tu gribi zināt, ko viņa man raksta? Nav nekādi noslēpumi, vari lasīt. *Izņem no kabatas vēstules.* Lasi!.. Kādu sirsnību dveš katrs vārdiņš! Tirā muzika!..

ŠMIEDERS. Jā, jā! Mīt savus pienākumus zem kājām, tā ir muzika, tā ir varonība.

SALMIŅŠ *ķēr pēc vēstulēm.* Kur tā stāv? Nav tiesa!

ŠMIEDERS. Te tā stāv! *Šit ar plaukstu uz vēstulēm.* Sauci vilku par jēru, vai tāpēc viņš neplosīs avis? Domā caur to pataisīt grēku par tikumu, ka dod viņam skaistu vārdu. Jā, tu jau mūžam mīlēji ekstrēmus. *Atdod vēstules.* Tad jau nav brīnums, ka ļaunais groza prātu šā un tā, kad pats viņam tīši atdodas. Un šitā skuķe ar! Kas to no viņas agrāk varēja domāt?

SALMIŅŠ. Bet kas tur ir slikts, — tais vēstulēs? Tu viņas nemaz nepazīsti, neesi viņas nemaz lasījis.

ŠMIEDERS. Jā, bet kas tad tur ir labs?.. Vienkārši, jums abiem kauna nav! Tu ar, precējies vīrs!

SALMIŅŠ. Šmieder!

ŠMIEDERS. Svied mani pa durvīm laukā, ja gribi. Es iešu. Tu nezini, kādēļ es atnācu. Man vajag naudas. Un visi mani agrākie naudas avoti ir acumirkli apsīkuši. Gribēju, lai tu par mani galvotu bankā. Negalvo! Ja gribi, dusmojies uz mani! Bet to es tev saku taisni acīs. Tu nedrīksti ar to skuķi sarakstīties, ja gribi, lai tevi ieskata par krietnu cilvēku, par vīru ar raksturu.

SALMIŅŠ. Bet kas tur ir slikts, saki man! Kas tur tik slikts, ja divi cilvēku bērni, no kuņiem viens atrodas Šveicē un otrs Latvijā, kādā vientuļā kaktā, — sarakstās? Neesam gadiem redzējušies, un dievs zin, kad redzēsīmes.

ŠMIEDERS. Mans dievs! Vai tad patiesi tu esi tik vientiesīgs, ka nesaproti, kas tur slikts? Negribētu ticēt, ka tu esi jau tik samaitāts, ka nevarētu to ieskatīt, kas tur slikts. Tā ir ģifts, saku tev! Tā ir ģifts, kas saēdis visu labāko iekš tevis. Vai jau tagad to nejūti? Vai jau tagad tava mājas laime nesāk šķobīties, nav satricināta pašos cietākos pamatos? Tu runā par šķiršanos no sievas. Vai tad tas nav viņas nopelns? Laulība zaudē savu svēto nozīmi, top par apsmieklu.

Vairs nebīstas ne grēka, nedz kauna. Lai citi rāda ar pirkstiem, lai smeļ...

SALMIŅŠ. Tu gribi sacīt kādu proves sprediķi?

ŠMIEDERS. Es gribu tevi glābt, ja tu vēl glābjams.

SALMIŅŠ. Nepūlies! Neesmu vairs tas vieglprātīgais zēns, kas biju kādreiz. Zinu, ko es daru un ko es varu darīt.

ŠMIEDERS. Tad man vairs nav ko še meklēt.

SALMIŅŠ. Galvot tev tomēr galvošu, — ja vien mani ņems bankā par galvinieku pretī. Reiz mēs stāvējām viens otram tuvu. Nevaru to aizmirst. Varbūt arī vēl tagad mūs saista vecas saites, — lai gan viens otra vairs nepazīstam, lai gan runājam katrs savu valodu. Tu gribētu mani glābt, kaut arī pa savai vīzei. Tas norāda, ka tev vēl priekš manis sirds krūtis. Un priekš manis tā ir liela lieta, tā ir galvenā lieta.

7. skats.

Tie paši. Albertīne ienāk.

ŠMIEDERS. Šitādu sievu nemīlēt!.. Tā jau konfekte!.. Dievs palīdz, Salmiņa kundze!

SALMIŅŠ. Jā, skaista viņa ir. Un tā bij mana nelaime.

ALBERTINE. Ā, jūs, Šmiedera kungs! Jūs paliekat pavisam vecpūsis, — pliks pakausis jau. Vai tad nemaz nedomājat uz precēšanos?

ŠMIEDERS. Kur nu nabaga studentam domāt uz precēšanos? Papriekšu būdiņa, tad dūdiņa.

ALBERTINE. Vai Krastkalna jaunkundze jums bieži raksta?

ŠMIEDERS. Man?.. Nē, Salmiņa kundze, ar to jaunkundzi es nesarakstos, nekad neesmu sarakstījis. Es vispār nemīlu sarakstīties ar dāmām. Tādās lietās jābūt apdomīgam. Bez tam, mans amats, — sāku nopietni dzīvot, sagatavoties. Drīzi būs jākāpj kancelē.

ALBERTINE. Bet ko tad viņa manam vīram raksta? Kad viņa jums rakstītu, to es saprastu. Jūs esat puiša cilvēks. Bet precētam vīram!.. Gribēs man vēl vīru atņemt.

SALMIŅŠ *sapņem rokas*. Ak debess!.. Būtu jāsmejas, ja tas joks nebūtu tik muļķīgs. Ko tie cilvēciņi visu neiedomājas?

ŠMIEDERS. Bet saki, mīļais, ko lai citu tur arī domā?.. Nu tu redzi, ka tā nevar. Apdomā, kā tu vari gaidīt, lai tava

laulības dzīve būtu laimīga, ja tu tā uzvedies, ja tu pats to tūšām ārdi? Neviens cits, vienīgi tu pats esi vainīgs pie savas nelaimes.

ALBERTINE. Tas ir labi, tas ir labi! Ņemat viņu krietni uz naga! Jūs varbūt viņu pataisīsāt par cilvēku. Mani viņš neklausa.

Priekšskars.

PIEKTAIS CĒLIENS.

Skatupe kā 4. cēlienā, bet Salmiņmātes gultas vairs nav. Tās vietā Dārtes gulta.

1. skats.

SALMIŅŠ sēd pie grāmatām apkrauta galda un raksta.

DARTE rīkojas ap savu gultu un runā pusbalsī, it kā uz kādu gremtos; paņem no vāceles adīkli un iziet laukā.

2. skats.

Salmiņš. Pēteris.

PETERIS ienāk, šnabja pudele rokā. Saimniek, iegādāju uz kristībām šnabuli, bet Kate baidās, ka es viņu neizdzertu. Es jau nu gan vairs, kā paši zināt, nedzeru, bet lai apmierinātu sievu, tad došu pudeli pavisam no acīm laukā. Lūdzu, ņemat jūs viņu pie sevis.

SALMIŅŠ. Bet ja es viņu izdzeru?

PETERIS. Nu, tad jūs man atdosat divas vietā. Nē, jūs jau, saimniek, šnabi nemīlat, kas jums nekait? Bet es esmu vecs dzērājs. Jūs zināt, suns spalvu met, bet dabu ne. Arvienu tīk paskatīties uz to pusi, kur pudele.

SALMIŅŠ. Nu, cerēsim, ka pie manis pudele būs drošībā. Ieslēdz pudeli skapī. Bet vislabāk tu būtu darījis, ja būtu atstājis pudeli krodzniekam glabāšanā.

PETERIS. Un tad es jūs gribēju lūgt, lai jūs nāktu manam dēlam par krusttēvu. Mums gan ir tuvi radi, man pašam brālis, kas varētu stāvēt kūmās, bet Kate grib jūs. Viņa jūs ļoti iztur.

SALMIŅŠ. Labi, labi! Esmu ar mieru. Nav man dēla, būs krustdēls. Bet nu ej, man jāstrādā. *Pēteris aiziet. Rau, te ir mans bērns, mans mīlulis, mana cerība. Glau da papīrus.*

3. skats.

Salmiņš. Austra.

AUSTRĀ ienāk, paliek durvīs stāvoš un noraugās ilgi Salmiņā, kurš raksta. Dievs palīdz!

SALMIŅŠ *satrūkstas.* Austra... tu! Jūs, jaunkundze...

AUSTRĀ. Jā, mans draugs! *Tuvojas Salmiņam, sniedz tam roku; nosēžas pie galda Salmiņam pretī.*

SALMIŅŠ *pēc brīža.* Jūs jau sen mājā?

AUSTRĀ. Vakar.

SALMIŅŠ. Redzat, pie mums daudz kas mainījies. Mātes vairs nava.

AUSTRĀ. Dzirdēju. Miers viņas pīšļiem!

Starpbrīdis.

SALMIŅŠ. Un kā jums tur svešumā iet, ja drikstu vaicāt?

AUSTRĀ. Kā tad man tur sevišķi varētu iet? Strādāju. Gribu nākamo gadu beigt.

SALMIŅŠ. Un tad noietīsiet pie mums par ārstu?

AUSTRĀ. Nemāku vēl teikt. Varbūt. Darba šē netrūktu. Bet vairāk domāju, ka šurp neatnākšu.

SALMIŅŠ. Bet dzimtenes labā strādāt taču patīkamāki. To prasa arī beigās pienākums.

AUSTRĀ. Dzimtene?... Cilvēki šē, cilvēki tur. Un ar to pienākumu arī tāda savāda lieta.

SALMIŅŠ. Kā tā?

AUSTRĀ. Nu, jūs jau manus ieskaņus par šo jūsu jājamu zirdziņu pazīstat.

SALMIŅŠ *pēc brīža.* Atvainojat, jaunkundze... *Uzceļas no krēsla.*

AUSTRĀ. Jūs gribat steigties pēc savas sievas? Nē, sēžat vien droši, es jums nedarišu itnekā! *Smīn.* Uz manām vēstulēm jūs vairs neatbildējat. Vai sieva jums noliedza?

SALMIŅŠ. Jā, jaunkundze!

AUSTRĀ. Bravo, Salmiņ, bravo! Tas ir labi un tā pieras. *Nicīgi.* Tupeļū varonis!..

SALMIŅŠ. Vai tādēļ man jābūt tupeļu varonim?

AUSTRA. Nu jā, jā! Ko gan cilvēks visu nedara tā mīļā mājas miera dēļ? Par to nerunāsim. *Pēc brīža.* Vai tā ir jūsu lielā latviešu zemkopības vēsture?

SALMIŅŠ. Jā, jaunkundze.

AUSTRA. Un būsāt drīz ar darbu galā?

SALMIŅŠ. Pārrakstu patlaban tīrā.

AUSTRA. Un ko jūs domājat ar viņu iesākt?

SALMIŅŠ *dzīvāks*. Nudien, nezinu to vēl pats. Laikrakstam viņš pār lielu. Tur tādu nevar lietot. Grāmatu apgādātāji, ar kuriem esmu runājis, arī rausta kamiešus. Grāmata iznāktu savu desmit drukas lokšņu bieza. Vajadzīgs pat klišeju, zīmējumu. Viņas apgādāšana maksā dārgu naudu. Un piedzīvojumi mācot, cik daudz tādi raksti topot pirkti.

AUSTRA. Jūs, kā dzirdēju, viņu lasījuši biedribā.

SALMIŅŠ. Tikai dažus gabaliņus.

AUSTRA. Un kā priekšlasījumu uzņēma?

SALMIŅŠ. Ko tur lai saka? Vai mūsu Svilumi un Lejupi man kādi tiesneši? Viens otrs paslavēja ar'. Bet tā ir blakus lieta. Redzat, uz to es lieku vairāk svāra. Pārtulkoju dažas vietas krievu valodā un ... visi šie gabaliņi šeit nodrukāti — pat bez kādiem stripojumiem. *Pasniedz Austrai biezu žurnālu.* Tas taču norāda, ka manam darbam var būt nozīme arī priekš plašākas publikas.

AUSTRA *skata žurnālu*. Kamdēļ ne?

SALMIŅŠ. Un ja manam darbam jāpaliek plauktā neieraudzījušam dienas gaismas?.. Es nezinu, ko lai daru! Liktu viņu labprāt drukāt uz savas kabatas. Bet jūs gan zināt, cik bieza man tā kabata ir.

AUSTRA. Saprotu... Nu redz, Salmiņ, tamdēļ atnācu ar tevi izrunāties. Neļaujieties, ka tevi saucu pēc veca ieraduma par tu. Tas tā vienkāršāki. Lūk, es arī sarakstīju tādu nieku, un tas man ienesa trīs simti rubļus. Studijām man dod tēvs. Tā tad patiesi nezinu, ko ar šito naudu lai daru.

SALMIŅŠ. Un jūs domājat!..

AUSTRA. Piedāvāt tev šo naudu raksta izdošanai. Domāju, ka ar 300 rubļiem tev pietiktu. Kādu daļu drukātava, domājams, arī pagaidītu.

SALMIŅŠ. Austrā!.. *Uzceļas.*

AUSTRA. Nedomā, ka es tev to naudu dāvinu. Es tikai aizdodu. Vai tā kāda liela lieta? Gribu arī no savas puses labo darbu veicināt.

SALMIŅŠ *bučo Austrai roku*. Austrā, es nezinu, es patiesi neņemtu no tevis ne sarkana graša savām vajadzībām, un kaut man zobi būtu vadzī jākaņ. Vari tam ticēt. Bet te ir kas augstāks. Te ir kas vairāk, nekā vienkāršs maizes kumosa jautājums. Tas ir beigu beigās mans dzīvības un nāves spriedums. *Gavilēdams*. Tagad — nebūšu velti strādājis! Mans darbs nāks klajā!.. Bet, Austrā, kā lai tev to atmaksāju? *Skūpstā atkal Austrai roku*. Atdošu tev savu parādu, tiklīdz to iespēšu.

AUSTRA *glaudīdama Salmiņam galvu*. Tu lielais bērns!

SALMIŅŠ. Patiesi, Austrā, es vēl daudzreiz jūtos kā bērns. Kaunos dažreiz par to, bet ko darīt? Tie ir mani laimīgākie brīži, kad varu būt tāds bērns.

AUSTRA. Tu vecais zēn!

SALMIŅŠ. Mana jaunības rotaļu biedre, arī tu vēl esi tā pati vecā, labā Austrā.

AUSTRA. Arī es varbūt esmu vēl savu tiesu bērns.

SALMIŅŠ *pēc brīža*. Kad to visu tā labi iedomājas. Cik tuvu tas viss, it kā vakar tikai noticies. Vakār mēs nācām abi no skolas mājā, rītu iesim atkal projām. Vai tēvs tevi nevedīs braukšus? Tad arī es varēšu aizbraukt līdzī. Vai atmini, kā mēs Jelgavā prasījām pēc lielā Pavlovska viens otram krievu vokabuļus? Un ja viens zināja trīs vārdus vairāk, tad otram bij jāpērk saldumi.

AUSTRA. Un tos mēs kopīgi notērējām.

SALMIŅŠ. Un tomēr cik tālu! Aizgājis un negriezīsies nekad vairs atpakaļ.

AUSTRA. Vai tas tev tā žēl?

SALMIŅŠ. Kā viss iznācis citādi, nekā es kādreiz sapņoju. Viens nepareizi sperts solis, un kādas tam sekas! Kas es tagad esmu? Pusceļā palicis... Kā mūklājā iestidzis... Saistīts pie rokām un kājām. Bezmērķa dzīve, ja nesauc to par mērķi: strādāt, lai būtu ko grauzt.

AUSTRA. Tavs raksta darbs...

SALMIŅŠ. Jā, tas vēl ir mans vienīgais prieks un cerība. Citādi, es nezinu, vai būtu vērts dzīvot.

AUSTRA. Jāni, kas nu tā runās? Tāda mazdūšība!.. Par ko?..

SALMIŅŠ. Tu nezini manu dzīvi... vispāri... un tad... ar sievu... Bet... *Atmet ar roku.*

AUSTRA. Es zinu, tavā laulības dzīvē nav viss tā, kā tam vajadzētu būt. Bet vai tad tamdēļ?... Jālūko saprasties.

SALMIŅŠ. Vai neesmu pūlējies?... Mēs esam katrs no savas pasaules. Bet par to nerunāsim. Esmu vainīgs, un man par to jācieš.

AUSTRA. Mans nabaga draugs! Es tevi saprotu.

SALMIŅŠ. Bet tu nezini, cik man tomēr dažbrīd grūti. Esmu vientulis kā koks klajumā. Nav neviena tuva cilvēka, ar ko vārdu parunāt, ja kas uz sirds. Agrāk vēl bija viens otrs skolas biedrs, ar kuriem sarakstījos. Tagad arī tie mani aizmirsuši, jo kas es viņiem vairs esmu! Tie visi aizgājuši tālāk, studē. Viens otrs jau beidz.

AUSTRA. Kamdēļ tu neatbildēji uz manām pēdējām vēstulēm? Vai es tev nekā nevarēju dot?

SALMIŅŠ. Ak jā!.. *Sāk staigāt.* Vai cilvēks visu to var vai drīkst, ko grib vai vēlas? Ar uguni neder rotaļāties.

AUSTRA. Jāni, tās taču veltas bailes! Es neesmu spējīga aizskart tavā sirdī tās stīgas, uz kurām spēlē kaislības. Varu būt tev tikai labs biedrs.

SALMIŅŠ. Kaut tas tā būtu!..

AUSTRA. Jāni, vai tiešām es varētu...

SALMIŅŠ. Austra, lūdzu, nerunāsim par to!

AUSTRA. Bet tad es taisni par to runāšu. Jo tad būtu noziegums par to nerunāt. Jāni, kamdēļ tev te nonīkt, par velti, par itneko? Nokrati pišļus no savām kājām un nāc man līdz! Nāc! Tur ārā ir dzīve, brīva un plaša. Tur tu redzēsi, kas ir dieva pasaule. Tur pat saule citādi spīd.

SALMIŅŠ. Austra, ko tu runā?

AUSTRA. Es drīz beigšu un sākšu pati pelnīt. Varēšu it labi tev palīdzēt. Tu studēsi. Studēt taču bija tavs jaunības skaistākais sapnis.

SALMIŅŠ. Austra, nerunā tā! Es nedrīkstu to dzirdēt? Es varētu tev paklausīt, un tad?..

AUSTRA. Tad būs labi. Tu būsi izlabojis savu nepareizo soli ar visām viņa klūmīgām sekām.

SALMIŅŠ. Ak dievs!.. Nē, Austra, nē!.. Izlietu ūdeni vairs nesasmelt. Tu taču zini, ka esmu saistīts. Ja sieva būtu piedabūjama uz šķiršanas, tad... ja... tad es aizietu tev līdzī gaviļēdams, es nekaunētos pat pieņemt no tevis pa-

balstu. Bet mana sieva uz šķiršanos neielaidīsies. To viņa neparko un nekad nedarīs. Es zinu. Un lai es skrietu tā no viņas projām, pēc pieci gadi kopdzīves, un skrietu tev pakal?... To nevaru.

AUSTRĀ. Nevāri?... Kādēļ?..

SALMIŅŠ. To man neatvēr sirdsapziņa. Esmu viņai taču zvērējis uzticību — pie altāra.

AUSTRĀ. Tad labāk sapostīt visu savu dzīvi... Vai pret sevi tev nav nekādu pienākumu?..

SALMIŅŠ. Un apdomā, ko teiks ļaudis! Mēs vairs nedrīkstēsīm šeit rādīties. Viņi nomētās mūs akmeņiem. Tevi ar. Tevi vēl vairāk...

AUSTRĀ. Ak dievs, viņam vēl beigās bail no ļaudīm!.. Nabaga Jāni — redzu — tu paliec jo dienas, jo nevarīgāks un nožēlojamāks.

4. skats.

Tie paši. Albertīne.

ALBERTĪNE *ienāk nolaidīgi ģērbusies un nelīra, ar vīrs elkoņiem uzbraucītām rokām.* Kas par skaistu pāriti!.. Brīnums, ka nu nesēd viens otram klēpī.

SALMIŅŠ. Krastkalna jaunkundze, lūdzu, neuzbudināties! Viņa nezina, ko runā.

AUSTRĀ. Tad tu ļoti maldies. Tā spēja viņai vienīgi pie tevis.

ALBERTĪNE. Skuķis, kas daudz bez kādas uzraudzības apkārt pa pasauli... tur gan daudz tā goda var būt? Un tu, kundziņ, na — tu jau man esi tas īstais!.. Kāds jaunkungs! Amizierējas pa istabu ar preilenēm! Un pristavs sētā uzņem mantu.

SALMIŅŠ. Pristavs... — uzņem mantu?..

ALBERTĪNE. Es arvien domāju, ka tā mūžīgā skrīvēšana labu galu neņems. Te tev nu būs! Izdzīs kā suņus no mājas laukā. Tagad varēsi iet gar citu durvīm diedelēt. Strādāt jau tu — nedz proti, nedz arī vīžo... Mans dievs, mans dievs! Tavu kaunu! Ko nu iesāksim? *Sāk raudāt.*

SALMIŅŠ *pieiet pie loga.* Bet ko tas nozīmē? Vairāk nevienam neesmu parādā, kā kungam un mūsu krāj-aizdevu kasei, un tie abi gaida.

AUSTRA. Tad laikam taisnība, ko tēvs man vakar stāstīja. Barons esot uz tevi ļoti saskaities — par taviem priekšlasījumiem biedrībā — un draudējis pat tevi izmest no mājām. Būsi viņam stipri nosūdzēts.

SALMIŅŠ. Tā, tā!.. Tad tādi tie augļi... tāda man atmaksa par visām pūlēm biedrībā!.. Ļaunprātīgi meli un aprunāšana. Tiešām jauki! Tas nāk no tam, ka nelīdu un nelīšķēju, bet gāju vienmēr taisni un, galvenais — strādāju. Biju skabarga mūsu snauduļu un tranu acīs. *Iziet ar Austru sētā.*

5. skats.

ALBERTINE. Šī mūžīgā skrīvēšana... Sen jau šitos štruntus vajadzēja krāsni... un sadedzināt. Sen jau domāju, ka tie postu vien nesīs. *Sagrābj no galda papīrus un plosas tos.* Ā, redzē! Tā, rau, tas prātīgākais! Pušam visi un krāsni iekšā! Es tev rādišu — rakstnieks! Raksti labāk pa lauku ar arkli. *Sasviež saplosītos papīrus, grāmatas, tintes pudeli u. t. t. krāsni.*

6. skats.

Albertine. Salmiņš ienāk.

ALBERTINE. Pristavs aizbrauca?

SALMIŅŠ *pieiet pie loga un skatās laukā.* Cik man nežēlīgi ap dūšu!.. It kā būtu izdarījis kādu ļaunu darbu... *Staigā.* Nekauna, vērtē mūsu bērni tikai 50 rubļus. Gribēju, lai raksta vismaz simts rubļus, — brāļu starpā viņš 150 vērts; bet viņš smejas. Kuņam tagad, vasaras vidū, esot simts rubļu? Un kam to esot, tam esot arī vajadzīgie zirgi... Manis dēļ... lai viņš raksta kā grib... līdz pārdošanai jau nenāks.

ALBERTINE. Un tas ir barons, kas viņu mums uzsūtījis kaklā?

SALMIŅŠ. Jā gan!.. Tā būs, kā Krastkalna jaunkundze stāstīja. Būšu pie barona apmelots. Ir jau man nelabvēļu diezgan. Barons mani iesūdzējis miertiesā un tūlī arī licis apķīlāt manu mantu, it kā es gribētu ar savu mantu bēgt projām. Karsts viņš ir, ko tur teikt? Bet tik slikts viņš nebūs. Aiziešu pie viņa, izrunāšos. Viņš ņems sūdzību atpakaļ. *Pēc brīža.* Kā man sāp galva!.. Esmu kā drudzī.

ALBERTINE. Vai pristavs iekšā nenāks?

SALMIŅŠ. Lai viņš nāk, vai nenāk, kas man tur?

ALBERTINE. Bet tad man jāuzpošas. Es taču nedrīkstu tāda kungiem rādīties. *Aplūko sevi.*

SALMIŅŠ *pēc brīža.* Berta, tu turi uz mani ļaunu prātu?

ALBERTINE. Un tad?..

SALMIŅŠ. Es patiesi neesmu vainīgs, ka pie mums šodien notiek tādas lietas. Es tiešām nebiju slikts nama turētājs. Esmu cauras naktis pavadījis miega negulēdams un prātojis, kā tikai saimniecībai viss būtu labāk iegrozāms. Esmu ņēmis visos darbos puišiem pa priekšu ar melnu muguru. Neesmu arī izšķērdētājs. Bet ko tur darīt? Ar pieri mūrus neiedauzīsi. Taisnību sakot, tie arī nemaz nav mani parādi, tie mana tēva un brāļa ietaisīti. Mana vaina tikai tā, ka man viņus vajadzēja atdot un es to nevarēju. Tu nedrīksti uz mani dusmoties.

ALBERTINE. Vai tad es uz tevi dusmojos?

SALMIŅŠ. Pirmīt tu biji gan uz mani sapīkusi. Tu nevari ieredzēt, ka es kādreiz piesēžos pie galda un parakstos. Ko tu tur tik ļauna redzi? Es taču rakstu vienīgi vaļas brīžos, kad citi varbūt gulētu, cirstu uz trumpām vai dzertu krogā. Vai patiesi tev būtu labāk paticis, ka es to laiku, kur sēdēju mierīgi mājās, būtu novazājies pa tirgiem un krogiem?.. Nē, mīļā! Gan redzēsi. Mana sēdēšana un rakstīšana mums atnesīs vairāk svētības, nekā gadiem ilga aršana un sēšana.

ALBERTINE. Vai tu nu nesapņo atkal?

SALMIŅŠ. Nē, zinu, ko esmu savā darbā licis, zinu, ko viņš ir vērts. Un tagad man būs līdzekļi viņu laist ļaudīs. Nāc, piesēd! Es tev palasīšu ko priekšā. Ak, dievs, ja šitā nelaime mūs spētu saistīt vienu pie otra tuvāk! Kā tad es tevi slavētu! Saka, ka nelaimē ļaudis mācoties viens otru labāk pazīt un cienīt. Tād šīsdienas kauns nebūtu priekš mums nelaime, bet liela, liela laime. *Velk Albertīni pie sevis.* Mīļā, nāc!..

ALBERTINE. Man nav vaļas, man jāiet ārā, — strādāt. Šodien nav svētdiena.

SALMIŅŠ. Pusstundiņu pasēdot... tavš darbs neaizbēgs. Es dabūšu tūliņ manuskriptu. *Iet pie galda.* Sieva, kur mani papīri?

ALBERTINE. Kādi papīri?

SALMIŅŠ. Kas te bij uz galda. Mans manuskripts?

ALBERTINE. Vai man tavus papīrus ganīt?... Nezinu. Varbūt meitas, krāmējušas galdu, būs kur nosviedušas.

SALMIŅŠ. Meitas... kādas meitas? Tu te biji visu laiku. *No ļaunas paredzēšanas sagrābts pieskrej Albertīnei klāt un paceļ roku.* Saki, kur mani papīri, jeb es tevi... nudien...

ALBERTINE. Mans dievs un tēvs, man jāzina, kur viņa papīri! Kamdēļ tad tu viņus neglabā ciešāk, ja viņi tev tik dārga manta? Te uz galda tādus sakricelētus niekus redzēju, — iesviedu krāsni. Domāju, pristavs nāks iekšā, un uz galda mēslu kaudze. Tu pats man allaž pārmeti, ka neskatos diezgan uz kārtību un tīrību. Lūk, nu skatījos. Ja tev to nieku vajaga, tur jau viņi ir. *Rāda uz krāsni.*

SALMIŅŠ *stāv kā pienaglots, tad pieskrej pie krāsns un rauj papīrus laukā.* Uzskata tos ilgi, tad triec viņus Albertīnei ģimī. Odze, es tevi nožņaugšu! *Tuvojas Albertīnei.*

ALBERTINE. Ē, ļaudis! Es saukšu ļaudis.

SALMIŅŠ *griež zobus.* Tu man vēl sāksi blaut!

ALBERTINE. Kas tev ir? Tu jau paliec traks!

SALMIŅŠ *pieiet Albertīnei klāt, ka tai gribot negribot jāatkāpjas.* Tad tu to uzdrīkstējies? Darbu, pie kuŗa strādāju pieci gadus dienām un naktīm, priekš kuŗa upurēju visus savus atpūtas brīžus, kad pārnācu noguris no lauka, — saplosīt un iznīcināt saviem netīriem pirkstiem?..

ALBERTINE *skatās spītīgi Salmiņam acīs.*

SALMIŅŠ. Nešpetne, un tu vēl drīksti tik nekaunīgi man skatīties acīs! *Vista dūres.*

ALBERTINE. Ko nu rāzējies? Driģenes taču neesi saēdies!.. Vai tāds ir slims?.. Ej labāk nogulies. Varbūt pāries.

SALMIŅŠ. Prom iz manām acīm! Ja tev sava dzīvība vēl mīļa! Es par sevi negalvoju.

ALBERTINE. Iešu, iešu! Trako ar žēlīgo dievu! Nedauzi tikai malas kopā. Bet prātīgākais, — ej, izgulies! *Aiziet.*

7. skats.

Salmiņš.

SALMIŅŠ. Vai tā ir sievietē? Tā ir sātans. Un tā ir mana sieva... *Stāv ilgu laiku istabas vidū.* *Pieiet pie loga.* *Tad grib iet ārā.* *Tad nāk atpakaļ, uzlasa saplosītos, tinti no-*

SALMIŅŠ. Kas te bij uz galda. Mans manuskripts?

ALBERTINE. Vai man tavus papīrus ganīt?... Nezinu. Varbūt meitas, krāmējušas galdu, būs kur nosviedušas.

SALMIŅŠ. Meitas... kādas meitas? Tu te biji visu laiku. *No ļaunas paredzēšanas sagrābts pieskrej Albertīnei klāt un paceļ roku.* Saki, kur mani papīri, jeb es tevi... nudien...

ALBERTINE. Mans dievs un tēvs, man jāzina, kur viņa papīri! Kamdēļ tad tu viņus neglabā ciešāk, ja viņi tev tik dārga manta? Te uz galda tādus sakricelētus niekus redzēju, — iesviedu krāsni. Domāju, pristavs nāks iekšā, un uz galda mēslu kaudze. Tu pats man allaž pārmeti, ka neskatos diezgan uz kārtību un tīrību. Lūk, nu skatījos. Ja tev to nieku vajaga, tur jau viņi ir. *Rāda uz krāsni.*

SALMIŅŠ *stāv kā pienaglots, tad pieskrej pie krāsns un rauj papīrus laukā.* Uzskata tos ilgi, tad triec viņus Albertīnei ģimī. Odze, es tevi nožņaugšu! *Tuvojas Albertīnei.*

ALBERTINE. Ē, ļaudis! Es saukšu ļaudis.

SALMIŅŠ *griež zobus.* Tu man vēl sāksi blaut!

ALBERTINE. Kas tev ir? Tu jau paliec traks!

SALMIŅŠ *pieiet Albertīnei klāt, ka tai gribot negribot jāatkāpjas.* Tad tu to uzdrīkstējies? Darbu, pie kuŗa strādāju pieci gadus dienām un naktīm, priekš kuŗa upurēju visus savus atpūtas brīžus, kad pārnācu noguris no lauka, — saplosīt un iznīcināt saviem netīriem pirkstiem?..

ALBERTINE *skatās spītīgi Salmiņam acīs.*

SALMIŅŠ. Nešpetne, un tu vēl drīksti tik nekaunīgi man skatīties acīs! *Vista dūres.*

ALBERTINE. Ko nu rāzējies? Driģenes taču neesi saēdies!.. Vai tāds ir slimš?.. Ej labāk nogulies. Varbūt pāries.

SALMIŅŠ. Prom iz manām acīm! Ja tev sava dzīvība vēl mīļa! Es par sevi negalvoju.

ALBERTINE. Iešu, iešu! Trako ar žēlīgo dievu! Nedauzi tikai malas kopā. Bet prātīgākais, — ej, izgulies! *Aiziet.*

7. skats.

Salmiņš.

SALMIŅŠ. Vai tā ir sievietē? Tā ir sātans. Un tā ir mana sieva... *Stāv ilgu laiku istabas vidū.* Pieiet pie loga. *Tad grib iet ārā.* Tad nāk atpakaļ, uzlasa saplosītos, tinti no-

ķēzītos papirus un tos ilgi uzlūko. Noliek papirus uz galda malas. Staigā ieagrābies pirkstiem matos. Es to neizcietīšu! Es tapšu traks! Es tapšu traks!.. Beidzot pieiet pēkšņi pie skapja un izņem spirta pudeli. Un kad es dzeru, kas tad ir? Tad man varbūt taps labāk. Tur pudeli rokās. Tad noliek uz galda. Staigā atkal. Tad pieiet stingriem soļiem pie galda, atkorķē pudeli un ieņem krietnu malku. Tās ir zāles. Dzer vēl. Stiprs gan! Pieiet pie skapja un izņem uzkožamos. Vai es nevaru vienreiz, kad visi dzer? Vai es neesmu cilvēks? Lai velns parauj! Tūliņ palika labāk. Ed un iedzer. Būs jāpasauc puīši, viņi — liekas — no lauka mājās. Atver logu un sauc. E, Pēter, ienāc! Pasauc Jēkabu ar'!.. Tā, sabiedrībā būs jautrāk. Lai velns parauj! Nosēžas pie galda.

8. skats.

Salmiņš. Pēteris un Jēkabs ienāk.

SALMIŅŠ. Man šodien lieli svētki, prieka svētki, šodien iedzersim! *Sniedz Pēterim pudeli.*

PETERIS *kāpjas atpakaļ.* Bet, saimniek, es taču nedzeru, — nedrīkstu.

SALMIŅŠ. Tu nedrīksti? Kad saimnieks tev dod, tu nedrīksti?

PETERIS. Apsoliju sievai nedzert. Saimniek, nespiežat mani!

SALMIŅŠ. Dzen sieviešus pie kaķa un dzer, kamēr lūzti no kājām zemē. Še! Es arī dzeršu.

PETERIS *paņem pudeli.* Bet ja man sieva pārmetīs, tad jūsu vaina, saimniek, jūs mani piespiedāt.

SALMIŅŠ. Jā, viss mans, ņemu visu uz sevi. Tev tikai vajadzīgs dzert. Viņām par spīti.

PETERIS *iedzer un tur rokām muti ciet.* Velns, tas jau špirkts!

SALMIŅŠ *smej.* Tas tavs paša šnabis. Nebēdā, nopirkšu tev veselu mucu. Vai man naudas trūkst? Māja kā muiža. *Dod pudeli Jēkabam.*

JĒKABS. Es nekāds dzērājs neesmu, bet godam savu lāsi iebaudīt var. *Dzer.* Bet tas patiesi tīrs špirkts! *Atšķaidat viņu taču!*

SALMIŅŠ. Ko niekus! Tās ir zāles. Un jo viņas stiprākas un jo vairāk tās iedzer, jo labāk tev paliek. *Dzeņ. Dzērājs?* Jēkabs saka, viņš neesot dzērājs. Vai es esmu dzērājs? Es arī neesmu dzērājs. Bet es apdzeršu visu. Mantu apdzeršu un godu apdzeršu. Māju, zirgus, ratus, Dievs sod', visu apdzeršu. *Dzeņ. Redzat tos papirus?* Rau, šitos! *Sakampj papirus.* Tas ir mana pieci gadu darba iznākums. Šitās lupatas un ūtrupe. *Izsvaida papirus gaisā.* Jā gan, ūtrupe! He-he-he!

JEKABS *uz Pēteri.* Būs jāņem viņam tā pudele nost. Viņš pārdzersies.

PETERIS. Ko niekus, lai palīgsmojas! Saimniek, dod man ar'!

SALMIŅŠ. Še, še, brālīt, dzer! *Tur pudeli Pēterim piemutes.* Es tagad esmu ļoti jautrā garā. Pēteri un Jēkab, kā es jūs gribētu apkampt, abus divus! Nākat, sēžaties te, un es jums klēpī.

PETERIS. Mums derētu ko uzdziedāt.

SALMIŅŠ. Jā, dziedāšana ir laba lieta! Dziedāt mēs varam. *Dzied.*

Dzert un dziedāt patik man
šodien, tā kā rītu.
Dziedu, kamēr balss man skan,
Dzeņ, kamēr krītu.

Mums vēl jāuzdzīvo labi jautri, kamēr esam kopā. Es drīz iešu projām.

JEKABS. Saimniek, jūs iesat projām? Uz kurieni tad?

SALMIŅŠ. Jā, es iešu projām! Katrā ziņā iešu projām. Nu tai lietai beigas.

JEKABS. Uz kurieni jūs iesat?

SALMIŅŠ. Prom, prom, prom! Tālu, tālu! Visvienalga, kad tik projām! Gribu studēt.

JEKABS. Studēt?

SALMIŅŠ. Jā, studēt! Kas tad ir! Zināms, studēt. Vai domājat, ka esmu jau par vecu? O, nē!..

JEKABS. Un saimniece?

SALMIŅŠ. Saimniece?.. Kas man daļas gar saimnieci? Saimnieču ir daudz pasaulē. Vai man viņas jāgana?.. Ienīstu to pagānu, mīlēju, bet tagad ienīstu, kā savu nāvi! Un iešu projām. *Vista dūres.*

PETERIS. Nu, neplāpājat! dziedāsim!
Mazs mazs krodziņš...

SALMIŅŠ. Jā, jā, dziedāsim! Mazs, mazs krodziņš, vārdā
Braslis... Tā ir jauka dziesma. *Dzied un rāda rokām takti.*
Pēteris un Jēkabs dzied līdzi.

Mazs mazs krodziņš, vārdā Braslis,
Kur skan vijoles un basis.
Džumlai, džumlai, džumlairīdi!
Džumlairīdi ralalā!

Tur ir piecas vecas meitas,
Visām piecām katūnkleitas.
Džumlai, džumlai, džumlairīdi!
Džumlairīdi ralalā!
Memmiņ, memmiņ, laid mani krogā!
Es izsitiš' krogam logu.
Džumlai, džumlai, džumlairīdi!..

Piezīme: Trešais pants top dziedāts ļoti gausi.

SALMIŅŠ *paliek skatāmies glāžainām acīm.*

JEKABS. Saimniek, kas jums kait?

SALMIŅŠ *pēc brīža.* Man... uznāca... tāds... es nezinu...
Ķeŗ ar roku pie galvas.

JEKABS. Jums nevajaga vairs dzert.

SALMIŅŠ *atdzīvojas.* Ko man nevajaga? Dzert!.. Ja
man nevajadzētu, es nedzertu. *Dzeŗ.*

9. skats.

Tie paši. Kate.

KATE. Pēteri, ko tu dari? Tu man tik svēti nosolījies.

PETERIS. Es?.. Es jau nedzeŗu. Saimnieks dod.

SALMIŅŠ. Dzeŗ, Pēteri, un piespeŗ kāju, lai sieva tur muti.
Es viņām rādišu!

KATE. Saimniek, jūs ar! Kā jūs to varat? Nebiju to no
jums sagaidījusi. Es Pēteri padarīju par cilvēku. Jūs viņu
atkal gribat samaitāt. *Sāk raudāt.* Jums skauda mūsu
mazā, klusā laimīte. Vai es vainīga, ka jums neiet savā dzīvē
labi? Kamdēļ jūs gribat citus sev līdzi darīt nelaimīgus?

SALMIŅŠ. Velns, ko viņa no manis grib? *Ķeŗ pie pieres.*
Pēteri, nedzeŗ vis, ja sievai tas pretī. Tev laba sieva, es aiz-

liedzu tev dzert. Bet es dzeršu, kamēr rāpus lidišu pa grīdu, kamēr atmetīšu kājas kā circenis sniegā. Par spīti. *Dzer.*

KATE *paņem Pēteri aiz rokas.* Nāc! *Viņam glaimi uzsmaididama.* Tu zini mūsu norunu. Vai ne, mīlais? *Glaužas Pēterim klāt.*

PETERIS. Jāņem viņam tā pudele nost: viņš pārdziersies.

KATE. Saimniek, nedzerat! Jūs it labi zināt, cik tas slikti.

JĒKABS. Saimnieks taisās iet no mums projām.

KATE. Iet projām?.. Var būt, ka tas ar būtu labāk... Tāda dzīve! Tad jau tiešām prātīgākais šķirties. Tā māja? Bet to jau varētu nokārtot.

SALMIŅŠ. Es aiziešu?.. Neaiziešu itnekur... Esmu piedzēris. Un dzērums man iedod dūšu. Un kaut es ar' aizietu... Kad dzērums būs izgulēts, es nākšu atkal atpakaļ — ar kauna acīm. *Iekrīt krēslā.* Es taču nevaru atstāt savu mīlo sieviņu. Piecus gadus nodzīvojuši kopā — saldā saticībā un mīlestībā. Viņa man atdevusi savu jaunību, visu... Ko teiks pasaule? Hahaha! Ko teiks Lejups un Svilums?

KATE. Bet dzert arī nav prāts. Kurp jūs nonāksat? Kur visi dzērāji, pie nabaga spieķa vai arī pie nelaika nāves. Vai tad savu brāli jau esat aizmirsuši? Tad jau labākais padarīt tūliņ sev galu, nekā grimt tā pamazām un vilkt vēl citus sev līdzī nelaimē.

SALMIŅŠ. Tev taisnība, Katiņ, tev taisnība. *Aizklāj rokām seju.* Ar mani ir beigas!..

KATE. Saņematies! Jūs esat tāds gudrs un mācīts cilvēks. Izrunājaties prātīgi ar saimnieci. Varbūt, ka ir tomēr iespējams saprasties.

SALMIŅŠ. Nav! Nav! Nekas nav iespējams. Un projām aiziet arī nav iespējams. Man nav iespējams.

10. skats.

Tie paši. Albertīne. Dārte.

ALBERTĪNE. Kas tad te par vēršu stalli? Bauro pa visu pagastu. Māt, viņi taču piedzēruši!.. Es jau domāju... tā aurošana!

DĀRTE. Znotiņ, tu nu gan esi labs saimnieks! Dzīvo ar puišiem kā pa kāzām. Un pristavs pieraksta beidzamo gosniņu.

ALBERTĪNE. Māt, dabū pātagu no priekšnama. Es viņam parādīšu!

SALMIŅŠ *uzceļas*. Sieva, daru to tev par godu un prieku. Tu man laba sieva. *Sāk rīt lieliem klaudzieniem spirtu. Kad pudele uz beigām, Salmiņš spēji sakustas, izceļ rokas un nespēcīgi sašimst uz grīdas. Pudele aizribo kaktā. — Visi stāv kā sastinguši.*

JEKABS. Ko es teicu?.. Sak, tādu dzeršanu! *Steidzas pie Salmiņa. Ūdeni!.. Pienu!.. Nometas pie Salmiņa ceļos un rīkojas gar viņu.*

ALBERTĪNE. Kas ar viņu ir?.. Pārdzēries?.. Ek, kā tādu vajadzētu sist!.. Viņam jādod kas iekšā. Ūdeni!.. Māt, dabū pienu!.. Kur viņš to šnabi ņēma?

KATE. Es skriešu uz Kalnmuižu pēc daktera jaunkundzes. *Gaida atbildi.*

JEKABS *tausta Salmiņa krūtis*. Viņš neelpo. Un sirds arī nemaz nepukst. *Brīdī vēl vēro, uzceļas. Smagi. Par vēlu! Viņš no mums aizgājis.*

ALBERTĪNE. Miris!.. Nevar būt! Ko tu muldi? Vai tā mirst no degvīna? *Ari nometas pie Salmiņa ceļos. Paceļ Salmiņa galvu, kuŗa slābani atkrīt atpakaļ.*

JEKABS. Viņu laikam ķērusi trieka, tāpat kā brāli. Viņam bija vāja sirds.

ALBERTĪNE. Miris!.. Mans dievs, ko es darišu? Ko es tagad iesākšu?.. Es nelaimīgā!.. *Raud un lauza rokas.*

Priekšgars lēni nolaižas.

Beigas.